МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО–МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ПРОФЕСІЙНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

для здобувачів освітнього ступеня бакалавра
усіх спеціальностей та освітніх програм

Черкаси ЧДТУ 2025

УДК 811.161.2’27(075.8)
Н15
Затверджено методичною радою ЧДТУ,
протокол №……від 23.06.2025,
згідно з рішенням кафедри української мови та загального мовознавства,
протокол № 1 від 19.08.2024

Укладачі: **Береза Людмила Олександрівна**, *канд. пед. наук, доцент*,
Дядюра Галина Миколаївна, *канд. філол. наук, доцент*,
Кухарєва–Рожко Віталіна Іванівна, *канд. філол. наук, доцент*,
Сидоренко Людмила Миколаївна, *канд. філол. наук, доцент*.

Рецензент **Лещенко Г. В.**, *д-р філол. наук, професор*.

Сучасна українська професійна термінологія: навч. – метод. посіб. / Укладачі: Л. О. Береза, Г. М. Дядюра, В. І. Кухарєва-Рожко, Л. М. Сидоренко. М–во освіти і науки України, Черкаський держ. технолог. Ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2025. 86 с.

Методичне видання містить комплекс завдань і вправ, спрямованих на опрацювання термінологічної лексики з різногалузевих терміносистем. Матеріали розроблено з урахуванням фахових особливостей мовної підготовки студентів різних спеціальностей – економічних, гуманітарних, технічних, природничих, соціальних, інформаційних технологій тощо. Завдання сприяють формуванню професійної мовної компетентності, розвитку навичок читання, перекладу, редагування та аналізу й уживання термінів у контекстах наукового й офіційно–ділового стилів. Упорядковані вправи охоплюють терміносистеми, типові для всіх галузей знань. Пропоноване видання рекомендоване для використання на практичних заняттях з української мови за професійним спрямуванням, а також може бути використане для самостійної роботи студентів.

Для здобувачів освітнього ступеня бакалавра усіх спеціальностей та освітніх програм.

В авторській редакції

Виробничо–практичне електронне видання

мережного використовування

ПЕРЕДМОВА

Головне завдання вищої школи – забезпечувати підготовку висококваліфікованих фахівців, які досконало володіють різногалузевою термінологією української професійної мови.

Методичне видання містить комплекс завдань і вправ, спрямованих на опрацювання термінологічної лексики з різногалузевих терміносистем. Матеріали розроблено з урахуванням фахових особливостей мовної підготовки студентів різних спеціальностей – економічних, гуманітарних, технічних, природничих, соціальних, інформаційних технологій тощо. Завдання сприяють формуванню професійної мовної компетентності, розвитку навичок читання, перекладу, редагування та аналізу й уживання термінів у контекстах наукового й офіційно–ділового стилів. Упорядковані вправи охоплюють терміносистеми, типові для всіх галузей знань.

Професійне спілкування – одна з необхідних і загальних умов формування й розвитку особистості майбутніх фахівців будь–якої галузі. Для сучасного спеціаліста важливим є володіти державною українською мовою з урахуванням знань різних терміносистем та застосування їх у практичній діяльності.

Навчально–методичне видання складається з двох частин, де у першій частині подано теоретичні аспекти вивчення української термінології різних галузей та зразки завдань для закріплення теоретичних знань, у другій – комплекс професійно орієнтованих вправ, покликаних розвивати знання, уміння й навички у майбутній професійній діяльності.

Пропоноване видання рекомендоване для використання на практичних заняттях з української мови за професійним спрямуванням, а також може бути використане для самостійної роботи студентів.

ЗМІСТ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ СУЧАСНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА 6
ТЕМА 2. ПОНЯТТЯ ПРО ТЕРМІНОСИСТЕМУ 8
ТЕМА 3. СИСТЕМА ТЕРМІНІВ ТА ЇЇ МІКРОСИСТЕМИ 11
ТЕМА 4. ТВОРЕННЯ НОВИХ ТЕРМІНІВ 13
ТЕМА 5. ПОБУДОВА ТЕРМІНІВ ШЛЯХОМ ЗАПОЗИЧЕННЯ З ІНШИХ МОВ 16
ТЕМА 6. ТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ АБСТРАКТНИХ ПОНЯТЬ ..... **Помилка! Закладку не визначено.**
ТЕМА 7. ТЕРМІНИ–СИМВОЛИ ТА ТЕРМІНИ–ЕПОНІМИ 22
ТЕМА 8. ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕРМІНИ, ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕРСЛОВ'ЯНІЗАЦІЯ ТЕРМІНІВ 24
ТЕМА 9. РОЗМЕЖУВАННЯ ЗНАЧЕНЬ ТЕРМІНІВ ТА КОМУНІКАТИВНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ДОЦІЛЬНОГО ТЕРМІНОВЖИВАННЯ……..28
ТЕМА 10. ОСОБЛИВОСТІ РЕДАГУВАННЯ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ 30
ЧАСТИНА 2 36
ТЕРМІНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 36
ПРАВНИЧА ТЕРМІНОЛОГІЯ 40
ЛІНГВІСТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ 45
ТЕРМІНОЛОГІЯ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ 51
ТЕРМІНОЛОГІЯ ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА 56
ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ 61
ХІМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ 68
КОМП’ЮТЕРНА ТЕРМІНОЛОГІЯ 70
МАШИНОБУДІВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ 73
ТЕРМІНОЛОГІЯ БУДІВНИЦТВА, АРХІТЕКТУРИ ТА ДИЗАЙНУ 76
ТЕРМІНОЛОГІЯ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ ТА ЕЛЕКТРОМЕХАНІКИ 79
ТЕРМІНОЛОГІЯ РАДІОТЕХНІКИ ТА РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ 81

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ СУЧАСНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА

План

1. Теоретичні засади термінознавства.
2. Проблема визначення поняття «термін».
3. Розмежування понять: термін, термінологія, професіоналізм, номенклатура.
4. Класифікації термінів. Структурні типи термінів.
5. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія.

Вправа 1. У наведених парах слів визначте терміни. Поясніть, якими ознаками вони відрізняються від семантично подібних лексичних одиниць. Сформулюйте значення термінів (за потреби скористайтесь словниками).

Логотип - малюнок

Інженер - технікар

Інвестиція - внесок

Колоквіум - перевірка

Вундеркінд - розумака

Лікар - медик

Продукція - виріб

Юрист - правник

Нотаріус - засвідчувач

Редактор - упорядник

Бухгалтер - пайовик

Вправа 2. Напишіть короткий (5-6 речень) опис своєї майбутньої професії, використовуючи: 2-3 терміни; 1-2 професіоналізми; 1-2 номенклатурні назви.

Вправа 3. Запишіть подані слова у дві колонки: 1) терміни, 2) професіоналізми. З'ясуйте, до яких галузевих терміносистем вони належать.

Тверда валюта, кок, дефолт, галюцинація, кубрик, відмивання грошей, фанера (музич.), реклама, гостре респіраторне захворювання, споживчий кошик, поточний рейтинг, УЗД, заморозити (рахунок), абордаж, мовна свідомість, боцман, архівування інформації, мертва петля, індексація заробітної плати, сотка.

Вправа 4. Випишіть зі словника наукової термінології по 5 загальнонаукових, міжгалузевих і вузькоспеціальних термінів.

Вправа 5. Визначте, до якої групи термінологічної лексики належать слова. Поясніть значення термінів (за потреби скористайтесь ермінологічними словниками).

Вокалізм, апріорі, аскеза, герменевтика, парадокс, аура, архетип, міф, нація, підсвідоме, рецептор, раціоналізація, медитація, рефлексія, феномен, структуралізм, філогенез, плюралізм, антиномія, флексія.

Вправа 6. Порівняйте значення термінів гіпотеза, гедонізм, семіотика у філософії, психології, мовознавстві, літературознавстві.

Вправа 7. Випишіть з українських термінологічних словників по 5 однокомпонентних, двокомпонентних та трикомпонентних термінів.

ТЕМА 2. ПОНЯТТЯ ПРО ТЕРМІНОСИСТЕМУ

План

1. Поняття про терміносистему.

2. Національні слова як основа термінологічної системи.

Вправа 1. Запропоновані терміни поділіть на три групи: загальнонаукові терміни; міжгалузеві терміни; вузькоспеціальні терміни.

Система, ретуш, теорія, екологічні витрати, авантитул, тенденція, боковик, санація, концепція, приватна власність, аналіз, правка, амортизація, закон, вакат, синтез, технополіс, аграф.

Вправа 2. Поясніть значення омонімів, уживаних у загально - літературній мові та різних галузевих терміносистемах.

Модуль, хвиля, фокус, бар, зона, нота, блок, розряд, пара, вектор, множина, апарат, означення, бігун, фільтрація, частка, плата, фон, період, парадигма, канал, марка, команда, контролер.

Вправа 3. Запишіть терміни у формі родового відмінка однини. Схарактеризуйте запропоновані терміни за схемою :

1) дефініція;

2) ступінь спеціалізації (загальнонауковий, міжгалузевий, вузькоспеціальний);

3) походження (власний, запозичений);

4) спосіб творення (для власномовних термінів).

Технополіс, квадрат, стандарт, сюжет, модус, кодекс, актив, кабель, полімер, чинник, аналог, проблема, відмінок, експеримент, аналіз, амортизатор, брутто, акредитив, об’єкт, кюрі, алгоритм, лобізм, аргумент, система, теорія, дослідження.

Вправа 4. Доберіть власне українські синоніми до іншомовних слів. Які з наведених слів є загальнонауковими термінами? Поясніть їх значення.

Ігнорувати, рентабельний, саміт, фіаско, імідж, ритуал, компенсація, асоціація, ажіотаж, ліміт, сурогат, еквівалентний конденсувати, інфекційний, домінувати, сертифікат, форвард, структура, конфліктний, візит, спонсор, нюанс, вето,, акомпанемент, спікер, екземпляр, корпорація, пролонгація.

Вправа 5. Виберіть із поданих словотвірних моделей найбільш уживані в сучасній українській мові. Обгрунтуйте свою думку.

Вимірюючий прилад – вимірювальний прилад, великий ризик – великий риск, вичікуюча тактика – вичікувальна тактика, вібруючий пристрій – вібраторний пристрій, бувший у користуванні – уживаний; говоряща людина –говорюча людина, завідуючий кафедри – завідувач кафедри; гарна фотографія – гарна світлина; головуючий сесії – голова сесії; відстаюча країна – відстала країна, правляча еліта - керівна еліта, постійно діюча виставка – постійна виставка.

Вправа 6. З'ясуйте та обгрунтуйте до якої терміносистеми належать подані терміни; доповніть трьома термінами кожний рядок відповідно до визначеної терміносистеми.

1. Апеляція, позов, підсудність…
2. Клітина, ядро, хромосома…
3. Інфляція, рентабельність, дивіденд…
4. Синтаксис, адвербіалізація, вокалізм…

Вправа 7. Доберіть до поданих термінів-англізмів українські відповідники.

Фрик, блекаут, буккросинг, булінг, квест, кешбек, лайфхак, локдаун, меседж, моніторинг, скаут, стартап, стейкхолдер, стикер, тролінг, флешмоб, фрилансер, хаб, хайп, хадлайнер, спікер.

Вправа 8. До поданих старогрецьких коренів доберіть спільнокореневі терміни, які вживаються в сучасній українській мові. Поясніть їхні значення.

Біблі – книга; гідро – вода; граф– писати; орто – правильний; дека – десять; карді – серце; термо – тепло; антроп – людина; біо– життя;

ТЕМА 3. СИСТЕМА ТЕРМІНІВ ТА ЇЇ МІКРОСИСТЕМИ

План

1. Система термінів, що виражає систему понять.

2. Місце системи термінів у лексичній системі мови.

3. Система термінів і система номенклатури.

Вправа 1. Прочитайте текст. Випишіть терміни та визначте, до якої терміносистеми вони належать. Чи можна ці терміни використовувати в інших наукових галузях? Обґрунтуйте свою думку.

Держава – це певним чином організована суспільна структура, здатна здійснювати найвищий контроль за деякими аспектами поведінки всіх людей на певній території. Загалом держава – колектив відповідним чином організованих людей, які контролюють і спрямовують певні аспекти поведінки осіб, що проживають на відповідній території. Доки поведінку та взаємини людей у певній спільноті регулювали звичаї, не існувало й особливої установи, яка б спрямовувала та контролювала поведінку (хоча можна знаходити у найдавніших суспільствах окремі протодержавні утворення). Питання про те, які саме особливості чи аспекти поведінки контролює держава, залежить від її особливостей. Щоб здійснювати управління, держава повинна володіти владою. Оскільки суть влади полягає у здатності регулювати поведінку людей, а в багатьох випадках цього не можна досягти без застосування примусу (включаючи застосування фізичної сили), наявність апарату примусу характерна для будь–якої держави. Державна влада є найвищою – суверенною. Цією ознакою повною мірою не володіють різного роду залежні державні утворення (колоніальні адміністрації, домініони, протекторати, суб'єкти конфедеративних чи союзних утворень). Відмова сучасної держави від частини свого суверенітету може стати наслідком добровільного визнання цими державами певних повноважень наддержавних міжнародних установ. У зв'язку з тим, що державна влада є суверенною та неподільною на певній території, держава прагне

захищати себе від зовнішніх втручань, спрямованих на порушення її суверенітету (шляхом завоювання тощо); звідси випливає, що держава повинна володіти силою, здатною захищати суверенітет, – мати армію.

Вправа 2. Здійсніть родо-видовий поділ пропонованих понять:

1) законопроєкт, держава, конституція, парламент, влада;
2) озеро, географічний пояс, клімат, долина, рослина, географічна зона;
3) чотирикутник, радіус, лінія, число, коло, фігура; рівняння, прогресія;
4) хімічний елемент, синтез, елементарна частина, атом;
5) підмет, суфіксальний спосіб творення, голосний звук, кома, фонема;
6) проєкція, рух, речовина, вісь, відхилення, вміст, втрати;
7) автомобіль, вантажоперевезення, залізничне сполучення, транспорт.

Вправа 3. Визначте, чи правильно проведено поділ понять. Обґрунтуйте кожну свою думку.

Одяг буває чоловічий, жіночий і дитячий**.**

Війни бувають визвольними, несправедливими, завойовницькими, справедливими, тривалими.

Кути бувають гострі й тупі.

Основу слова поділяють на: корінь, суфікс і префікс.

Поняття поділяють на: загальні, одиничні, нульові та збірні.

Речення складаються зі слів.

Вправа 4. Випишіть зі словника 4 терміни, що стосуються Вашої фахової терміносистеми. Користуючись поданим планом класифікуйте ці одиниці.

План:

Термін.

Дефініція.

Будова (простий, складний, складений).

Похідний / непохідний.

Власне український / запозичений.

Вправа 5. З'ясуйте, які поняття є родовими, а які – видовими у поданому переліку:

людина, майстер, юрист, соціальна група, документ, протокол, ямб, поема, реквізит, автобіографія, пшениця, злакові, атом, елементарна частина, принтер, факс, комп'ютер, автомобіль, карбюратор.

ТЕМА 4. ТВОРЕННЯ НОВИХ ТЕРМІНІВ

План

1. Проблема пошуку терміна для позначення нового поняття.

2. Внутрішні ресурси мови для побудови нових термінів.

Вправа 1. Випишіть терміни. Визначте спосіб їх творення.

Живе споглядання − це перше джерело всіх знань про речовину. Хімікам часто доводиться спостерігати осадження речовин з розчину, а тому важливим проявом речовин є їхня розчинність. Так, за утворенням осаду при зливанні розчинів солей сульфату натрію та хлориду барію можна одержати інформацію про появу третьої речовини – сульфату барію. За смаковими якостями можна робити висновок про присутність кислот (кислий смак), цукру, сахарину, йонів Плюмбуму, Ітрію та Берилію (солодкі). Дуже часто доводиться розпізнавати речовини за кольором. Так, за кольором зручно відрізняти ґазуватий бром (бурий) від ґазуватого йоду (фіалковий) або хлору (зеленкувато–жовтий). За запахом перелічені речовини не можна розрізнити. Іноді живе споглядання зводиться до чуття дотику (слизькі на дотик луги, розчин соди), чуття слуху (поскрипування олова при згинанні палички – «олов'яний крик»). Але одного споглядання не досить для проникнення в суть явища. Кожна речовина або явище будуть охарактеризовані досить повно, коли для них точно визначені найрізноманітніші властивості. Для повноти пізнання речовин необхідно знати також зв'язок між окремими властивостями, що їх дає живе споглядання. Це досягається абстрактним мисленням. Одержавши перші відомості про явища чи

речовину, спостерігач повинен їх осмислити, зіставити в уяві дане явище чи речовину з іншими, а то й передбачити місце в низці інших, добре вивчених речовин чи явищ. При абстрактному мисленні висуваються певні гіпотези, які об'єднують собою спільні ознаки багатьох властивостей однієї речовини або навіть кількох явищ чи речовин. Вивчення будь–якого процесу чи факту не може обійтися без абстрактного мислення.

Вправа 2. Від наведених слів утворіть нові слова на –ний та –ність, поясніть написання. Визначте спосіб творення.

Зразок, закон – законний, законність.

I. Віддати, обмежити, наказати, шаблон, віра, переконання, старатися, врожай, тьма, підвищити.

II. Дати, пісня, будень, піднести, вина, сон, схвилювати, впевнитися, замріятися, шаліти, викінчити, покарати.

Вправа 3. Запишіть подані терміни разом або через дефіс. Поясніть їх правопис. Визначте спосіб творення.

1. Тонно/кілометр, вакуум/камера, тепло/воз, блок/система, лісо/смуга, грам/молекула, ново/будова, електро/двигун, міськ/рада, пасажиро/кілометр, спектро/скоп, всюди/хід, кіно/репортаж, танц/майданчик, стоп/кадр, вело/мото/спорт, авіа/десант, аван/сцена, арт/полк, авто/фургон, арк/синус, авіа/клуб, мікро/аналіз, автомобіль/цистерна, фото/журналіст, Іван/чай, експорт/імпорт.

2. Альфа/промені, авто/кран, дизель/електрохід, теле/прес/центр, краєзнавство, псевдо/дарвінізм, експерт/криміналіст, штаб/квартира, мікро/вольт, мета/галактика, макро/космос, ампер/секунда, ампер/метр, аміно/ кислота, авіа/комплекс, життєрадісність, секундо/мір, шлако/блок, екс/міністр, експерт/бухгалтер, норд/ост, анархо/синдикат, магазин/салон, грам/молекула, держ/страх.

Вправа 4. Випишіть з термінологічного словника вашого фаху ЗО складних термінів, що пишуться разом, окремо або через дефіс. Поясніть їх написання. Визначте спосіб творення.

Вправа 5. Визначте спосіб творення українських термінів, назвіть словотвірні засоби:

автономність, безконтактність, випромінювач, висотомір, вихід, відлік, вологовмісний, двоспектральний, декодування, дисперсність, ЕОП, ехозчитувач, змішувач, кабелепровід, кадрування, каретка, кольорометрія, МЕК (Міжнародна електротехнічна комісія), миша, набувач, надпотужність, надцикл, напівавтомат, натиск, низькочастотний, НТД (нормативно–технічний документ), НЧ, обертач, обігрівання, одномоментність, перегони (фронтів, цифрових сигналів), підрівень, помножувач, ПРЕА (побутова радіоелектронна трубка), проводотримач, радіопромисловість, ритмічність, розподілювач, самонагрів, СІС (середній інтегрований ступінь), схемотехніка, трасування, частотомір.

ТЕМА 5. ПОБУДОВА ТЕРМІНІВ ШЛЯХОМ ЗАПОЗИЧЕННЯ З ІНШИХ МОВ

План

1.Шляхи термінологічних запозичень.

2.Запозичення з класичних мов.

3.Запозичення з сучасних європейських мов.

Вправа 1. Випишіть з енциклопедії «Українська мова» визначення термінів «термінологія», «терміносистема».

Вправа 2. Випишіть з мови української періодики десять нових термінів і поясніть їх значення.

***Вправа 3. У перелічених парах понять від першого відніміть друге*:**

1) держава – європейська держава;
2) полюс Землі – Північний полюс;
3) головний член речення – присудок;
4) двоскладова стопа – ямб.

Вправа 4. Узагальніть поняття:

столиця, адвокат, метафора, просте речення, холеричний темперамент, жито, метал, річка Дніпро, тропічний клімат.

***Вправа 5. Чи правильно узагальнено поняття в цих прикладах*:**

1) народний депутат – Верховна Рада України;
2) Київська область – Україна;
3) просте речення – складне речення;
4) дерева – ліс;
5) буква – слово;

6) числівник – частина мови;

7) розвиток – зміна?

Кожне твердження про характер відповідної мисленнєвої операції обґрунтуйте.

Вправа 6. До поданих фахових термінів доберіть дефініції. Користуйтеся термінологічними словниками.

Ареал, бальнеологія, біоіндикація, галузь, демпінг, дестинація, екосистема, експедиція, індустрія, інклюзив–тур, інтегрованість, конвенція, ліцензія, податок, популяція, сегмент ринку, сервіс, сертифікація лісова, теорія туризму, туризм, темперамент.

ТЕМА 6. ТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ АБСТРАКТНИХ ПОНЯТЬ

План

1. Абстрактна лексика в термінології.

2. Основні способи творення абстрактних термінів.

Вправа 1. Прочитайте текст. Випишіть терміни, що позначають абстрактні поняття. З'ясуйте способи творення термінологічних одиниць. Обґрунтуйте свою думку.

Науковий текст (лат. textum – тканина, сплетіння) – це спосіб подачі наукової інформації, результат наукового дослідження, що має чітку логічну структуру та орієнтований на професіонала. Усі типи наукових текстів – доповідь, дискусія, монографія, підручник, стаття – по–різному демонструють наукове знання, його семантику.

Дослідники виділяють такі особливості наукового тексту: змістовність (змістом тексту є наукове знання); проблемність (відображає проблему, висуває гіпотезу, орієнтований на досягнення дослідницької мети); раціональність (складається із суджень, умовиводів, побудованих за правилами логіки, раціонального мислення); понятійність (широке використання понятійного, категоріального апарату); обґрунтованість та аргументованість (доведеність, залучення цитат і посилань на першоджерела); стислість і ясність (зрозумілість); структурованість (послідовний поділ на розділи, частини, параграфи, пункти, підпункти, абзаци із застосуванням цифрової або літерної нумерації); цілісність (смислова єдність, внутрішня організованість); наявність схем, таблиць, графіків, діаграм, карт, систем математичних, фізичних, хімічних та інших знаків і позначок.

За сферами наукового знання наукові тексти поділяють на науково–технічні (містять описи технічних об'єктів, аналіз технологій тощо); науково–природничі (тексти з біології, хімії, фізики, географії, що подають опис наук про

живу і неживу природу); науково–гуманітарні (тексти з філології, культурології, філософії, історії, що осмислюють феномен культури, людської особистості).

Науковий текст має чітку структуру: складається зі вступної частини, де окреслено проблему, мету, завдання, методи дослідження; основної частини, де подано опис дослідження; висновкової частини, у якій узагальнено результати дослідження, подано стислі й чіткі висновки та рекомендації.

Робота з науковим текстом – це вид пізнавальної діяльності, спрямована на вилучення наукової інформації із друкованих джерел.

Вправа 2. Доберіть з термінологічного словника абстрактні терміни утворені суфіксальним способом.

Вправа 3. Визначте способи творення термінологічних одиниць.

Ржавіння, роданометрія, зацікавленість, очитаність, поінформованість впровадження, проникнення, місткість, абстракція, дублетність, примірниковість, періодичність, повторюваність, дублювання, депонування, формування, реєстрування.

Вправа 4. Випишіть у дві колонки контректні та абстрактні терміни. За якими ознаками Ви здійснили цей поділ?

Поверхня, іонізація, катод, фаза, ясність, густина, щільність, валентність, диференціація, лакмоїд, лаборант, ціаноформ, дискретність, комплектність, раритетність, інформативність, доступність, споживач, користувач, довідник, палітурка.

Вправа 5. Від поданих прикметників утворіть іменники з ознакою абстракстності. Проаналізуйте словотвірні афікси, що беруть участь у процесі термінотворення.

дискретний – …, еквівалентний – …, комплектний – …; примірниковий – …, вибірковий – … ; стислий –... ; читальний – …; місткий – …; періодичний – …, публічний – .., стохастичний – … .

Вправа 4. Перепишіть терміни–дублети. Складіть на вибір три речення:
сплав–стоп, олово–цина, свинець–оливо, латунь–мосянж, метал–ковань, алюміній–глинець, кальцій–вапнець, карбон–вуглець, силіцій–кремняк, натрій–солець.

Вправа 5. Випишіть із поданого тексту терміни. Визначте, до якої терміносистеми вони належать. Класифікуйте їх.
Характерною рисою комп'ютерної термінології є її своєрідна образність.
Вона розвивається як наслідок постійного зіставлення комп'ютера з людиною, його роботи — з процесом мислення. Адже своєрідне «змагання» між людиною і комп'ютером стало нині вже традиційним, що засвідчує про усталення в загальній свідомості асоціативного зв'язку: людина — комп'ютер. А це передусім зумовлює характерну образність фахових комп'ютерних текстів.

Одним із «найдавніших» образів у комп'ютерній галузі є мова. Кібернетика засвоїла для своїх фахових термінологічних потреб низку слів, пов'язаних з мовою: «Кожна команда машинної мови складається з двох частин, або полів: поля операції та поля операндів». «Проста команда записується у повній або скороченій формі у вигляді речення (наказу), яке може включати формули або інші символічні позначення…». «Синтаксичні правила запису програм і окремих операторів мовою Паскаль строго визначені. Будемо задавати їх у формі так званих синтаксичних діаграм...» (синтаксис стосовно ЕОМ — це правила побудови алгоритмічної мови, правила запису команд; у синтаксичних діаграмах для позначення елементів команд використовують овали з символами, прямокутники та лінії).

Абстрагувавшись від змісту комп'ютерного тексту, орієнтуючись лише на слова семантичного поля «мова», можемо сплутати кібернетичні наукові тексти з лінгвістичними: «Кожна мова включає такі основні елементи: символи (зокрема, літери), слова, словосполучення, речення. Опис мови вимагає визначення чотирьох названих елементів. Перелік символів задає алфавіт. Опис

слів — це правила їх утворення. Для побудови більш складних конструкцій мови, таких, як словосполучення і речення, необхідно скористатись правилами граматики».

Поширення образних засобів у нових галузях наукових знань пояснюється інтеграційними процесами в сучасній науці, її тенденцією до гуманізації: «Різні науки різною мірою «схильні» до образного викладу. Чим ближчий предмет науки до людини, тим частіше в наукових текстах з'являється метафора. У літературознавстві, історії, філософії образність не є чимось епізодичним. Образність характерна і для наук, які описують середовище, в якому живе людина, — для географії, геології, екології. Таке гуманістичне спрямування образної мови знаходить своє підтвердження у встановленій дослідниками залежності: метафоричні переноси найінтенсивніше виявляються в тих групах лексики, які позначають явища, найбільш актуальні для певного періоду в житті суспільства».

Комп'ютерна термінологія внесла у загальновживану мову образні слова зависати («надовго десь зупинятися»), висіти («відпочивати, проводити дозвілля»), залипати (у значенні «чіплятися до чогось», надто захоплюватися чимось чи кимось). Цікавими є створені користувачами комп'ютерів від англійських коренів дієслова делітнути (delete — знищити), засейвувати (save — зберегти), клікнути (click — клацнути). Виникнення таких слів пояснюється тим, що тривалий час усі комп'ютерні програми надходили до нас лише англійською мовою і слова-команди мимоволі засвоювалися користувачами. Деякі із цих слів увійшли до молодіжного сленгу, наприклад: конектитися, приконектитися (англ. connect — приєднуватися, зв'язуватися) — у значенні «скласти компанію»: «Ти конектишся з нами на каву?».

Отже, у наш час комп'ютерні терміни широко ввійшли не лише до наукового обігу, а й до загальновживаної мови. Однією з умов активного їх ужитку є своєрідна образність.

ТЕМА 7. ТЕРМІНИ–СИМВОЛИ ТА ТЕРМІНИ–ЕПОНІМИ

План

1. **Особливості вживання термінів–символів.**
2. **Терміни–епоніми в сучасній науковій термінології.**

Вправа. Прочитайте тексти і зредагуйте їх. Випишіть терміни–символи й терміни–епоніми.

Текст 1.Архімеда аксіома – одна з аксіом неперервності при дедуктивній побудові елементарної геометрії по системі, запропонованій відомим німецьким математиком Д. Гільбертом. Уперше А.а. згадується Архімедом (помер у 212 р. до н.е.) в його творі “Про кулю і циліндр” серед других геометричних аксіом. Зміст А.а. для двох відрізків такий: нехай є два любі відрізки АВ і СД; тоді на прямій АВ, на якій лежить більший відрізок АВ, існує скінченне число крапок А,, А2 А3, таких, що відрізки АА,, АjА2, ,Ат, Ап_, рівні відрізкові СД і точка В лежить між точками А й Ап. Коротше: для любих двох відрізків існує таке натуральне число п, що добуток довжини меншого з відрізків на число п перевищить довжину більшого відрізка: пСД АВ.

Яйця належать до продуктів самої високої харчової та біологічної цінності. В них містяться всі життєво необхідні речовини: мінеральні солі і вітаміни. В яйці содержиться: білкові речовини – 12,56%, жири – 12,05%, углеводи – 0,67%, мінеральні речовини – 1,07% (серед них фосфор, сєра, желізо, мідь, калій і натрій). Яйця багаті на вітаміни А, Д, В , В2 Е, РР. Яйце – сильно калорійний продукт. Одне яйце містить 70 ккал. Яйця відмічаються і високими їстівними якостями. Блюда з яєць легко готувати і на них не треба розходувати багато часу.

Текст 2. Валентність (від лат. valentia – сила), спосібність атома приєднувати або заміщати певне число других атомів або атомних груп з утворенням хімічного зв’язку. Кількісною мірою валентності атома елемента Е служить число атомів водороду або кислороду (ці елементи прийнято рахувати одноі двовалентними), які Е приєднує, утворюючи ангідриди ЕНх або EnOm.

Валентність елемента м.б. визначена і по других атомах з відомою валентністю. В різноманітних поєднаннях атоми одного і того ж елемента можуть проявляти різну валентність. Так, сірка двовалентна в H_2S і C_4S, чотиривалентна в $S0_2$ і SF_4, шестивалентна в $S0_3$ і SF_6. До розвитку електронних уявлень про будову речовини валентність трактувалася формально. В рамках електронної теорії хімічного зв'язку валентність атома визначається числом його неспарених електронів в основному або збудженому стані, які приймають участь в утворенні загальних електронних пар з електронами других атомів. Поскільки електрони внутрішніх оболочок атома не участвують в утворенні хімічних зв'язків, максимальну валентність елемента вважають рівною числу електронів у зовніш ній електронній оболонці атома. Максимальна валентність елементів однієї і тієї ж самої групи періодичної системи звичайно відповідає її порядковому номеру.

ТЕМА 8. ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТЕРМІНИ, ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕРСЛОВ'ЯНІЗАЦІЯ ТЕРМІНІВ

План

1. Переваги міжнародної термінолексики.

2. Джерела та шляхи засвоєння міжнародної термінології.

3. Особливості словотворення термінів–інтернаціоналізмів.

Вправа 1. Прочитайте текст. Випишіть терміни та визначте, до якої терміносистеми вони належать. Чи можна ці терміни використовувати в інших наукових галузях? Обґрунтуйте свою думку. З'ясуйте, чи потребує редагування пропонований текст.

Мова програмування Python була створена Гвідо ван Россумом в кінці 1980–х – на початку 1990–х років із метою створення високорівневої мови, яка б комбінувала читабельність коду з можливістю використання для повсякденних завдань програмування. Перша версія Python (0.9.0) була опублікована в лютому 1991 року. Ван Россум хотів, щоб Python був «другою найкращою мовою» для всього, поступаючись лише спеціалізованим мовам у конкретних галузях. Популярність і значне поширення Python обумовлені його властивостями, серед яких можна виділити такі: читабельність і простота – Python має простий і читабельний синтаксис, що сприяє легкому вивченню та використанню мови. Він використовує відступи для визначення блоків коду замість фігурних дужок або ключових слів, як у багатьох інших мовах. Мультипарадигмальність – Python підтримує різні парадигми програмування, включаючи об'єктно–орієнтоване, процедурне та деякою мірою функціональне програмування. Велика стандартна бібліотека – Python поставляється з великою стандартною бібліотекою, яка включає інструменти для різноманітних завдань – від роботи з вебом до наукових обчислень. Інтерпретованість – Python є інтерпретованою мовою, що означає, що код виконується безпосередньо, без попередньої компіляції, що сприяє швидкій розробці та тестуванню. Динамічна типізація – у Python типи даних визначаються автоматично в момент виконання програми, а не в момент

компіляції. Це робить мову гнучкою, але вимагає від розробників бути уважними до управління типами. Розширюваність – Python дозволяє інтегрувати інші мови програмування, що може бути корисним для виконання оптимізованих частин коду, наприклад на C або C++. Python є розширюваним – це означає, що код, написаний на C або C++, можна інтегрувати в Python. Є різні варіанти Python: Java+Python – Jython, Cpython, Ironpython.

Вправа 2. Випишіть з енциклопедії «Українська мова» визначення терміносполуки «термінологічний словник».

Вправа 3. Випишіть із мови періодики десять термінів окремої галузі та поясніть їх, використовуючи спеціальні словники.

Вправа 4. Доберіть 5 термінів із різних галузей. Якими способами отримані обрані Вами терміни?

Вправа 5. Наведіть приклади термінів комп'ютерної терміносистеми та проаналізуйте їх.

Вправа 6. Доберіть по 5 прикладів термінів, утворених кожним зі способів.

Вправа 7. Наведіть приклади термінів із термінології Вашого майбутнього фаху, отриманих завдяки використанню внутрішніх ресурсів мови.

Вправа 8. Запропонуйте приклади термінів з термінології Вашого майбутнього фаху, отриманих через пряме запозичення.

Вправа 9. Випишіть приклади термінів з термінології Вашого майбутнього фаху, отриманих через надання слову нового значення.

Вправа 10. Проаналізуйте по 5 термінів із термінології різних галузей, отриманих шляхом утворення похідних слів, за пропонованою схемою:

1) Термін.
2) Дефініція.
3) Походження.
4) Структура.
5) Спосіб творення.
6) Галузь використання.

Вправа 11. Наведіть приклади загальноприйнятих термінів із термінології Вашого майбутнього фаху.

Вправа 12. Наведіть приклади вузькоспеціальних термінів із термінології вашого майбутнього фаху.

Вправа 13. Запропонуйте приклади термінів із основних категорій термінології вашого майбутнього фаху.

Вправа 14. Проаналізуйте професіоналізми пропонованих галузей: хімічні технології; документознавство; економіка; інформаційна діяльність; мовознавство. За потреби використовуйте термінологічні словники різних галузей. Поясніть, чим вони відрізняються від термінів.

Вправа 15. Випишіть приклади жаргонізмів з термінології вашого майбутнього фаху.

Вправа 16. Які номенклатурних назви з термінології вашого майбутнього фаху ви знаєте.

Вправа 17. Наведіть приклади термінів–неологізмів та застарілих термінів із термінології вашого майбутнього фаху.

Вправа 18. Назвіть істотні ознаки перелічених понять: держава, демократія, милосердя, темперамент, дієслово, речення, паралелограм, острів, молекула, вага.

ТЕМА 9. РОЗМЕЖУВАННЯ ЗНАЧЕНЬ ТЕРМІНІВ ТА КОМУНІКАТИВНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ДОЦІЛЬНОГО ТЕРМІНОВЖИВАННЯ

План

1. **Термін як основне поняття термінології.**
2. **Доцільність уживання термінів відповідно до конкретної терміносистеми.**

Вправа 1. Прочитайте текст. Випишіть терміни та визначте, до якої терміносистеми вони належать. Чи можна ці терміни використовувати в інших наукових галузях? Обґрунтуйте свою думку. З'ясуйте, чи потребує редагування пропонований текст.

Важливим завданням національної вищої освіти в умовах інтеграції у європейський і світовий освітній простір є формування в здобувачів високих стандартів діяльності в академічному середовищі. Цей процес передбачає певні якісні зміни в системі підготовки фахівців, реалізація яких неможлива без розуміння та дотримання принципів академічної доброчесності, норм наукової етики, культури академічного письма.

В епоху розвитку цифрових технологій академічна грамотність вимагає особливої уваги, оскільки є одним із показників загального рівня культури сучасного дослідника. Академічне письмо – це комплекс ключових компетентностей, необхідних для успішного навчання та дослідження в будь-якій галузі знань. Серед стратегічних завдань, які стоять перед здобувачами вищої освіти, варто особливо наголосити на готовності до саморозвитку, здатності до спілкування в усіх сферах суспільного життя, володінні навичками академічної комунікації та створення академічних текстів відповідних жанрів, вмінні чітко висловлювати свої думки, логічно та критично мислити, використовувати наукове мовлення, оперативно шукати й аналізувати інформацію з різних джерел. Крім мовнокомунікативних навичок, важливим є також розуміння етичних аспектів наукової діяльності та дотримання принципів

академічної доброчесності. Поширена практика академічного шахрайства нівелює цінності вищої освіти й науки, тому становить серйозну загрозу для входження вітчизняної освітньої системи у світовий академічний простір, підриває довіру до академічної спільноти.

Навчальна дисципліна «Академічне письмо та доброчесність» – це один із курсів загальної підготовки в системі університетської освіти, що поєднує теоретичні знання та практичні навички написання академічних текстів з урахуванням принципів і норм академічної культури.

Мета навчальної дисципліни «Академічне письмо та доброчесність» – ознайомити здобувачів вищої освіти з основними принципами та правилами академічної доброчесності, сформувати в них засади академічної культури та грамотності, виробити відповідні практичні навички усної і писемної комунікації, необхідні для успішної навчальної та наукової діяльності.

Вправа 2. Виберіть із пар термінів найбільш уживані в сучасній українській термінології:

трамбування – трамбовка, термінологізація – термінування, друкуючий пристрій – друкувальний пристрій, комутування – комутувач, коригуючий – коригувальний, алгебраїчний – алгебричний, синусоїдний – синусоїдальний. вимірюючий - вимірювальний, випереджаючі - випереджальні , виснажуючі - виснажливі, командуючий - командувач, керуючий - керівник, виступаючий - промовець, копіюючі - копіювальні, організуючий - організаційний, ведучий - провідний, діючий - чинний, вібруючий - вібраторний, гальмуючий - гальмівний, знаючий - обізнаний.

Вправа 3. Поясніть причини широкого вжитку в сучасній українській термінології лексем, утворених за допомогою наведеної нижче словотвірної моделі, наведіть власне українські відповідники:

Обробляти – обробка – …

Виписувати – виписка – …

Просушувати – просушка – …

Закручувати – закрутка – …

ТЕМА 10. ОСОБЛИВОСТІ РЕДАГУВАННЯ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

План

1. Загальне поняття про редагування та його види.

2. Коректорська робота.

3. Наукове редагування.

4. Технічне редагування.

5. Літературне редагування.

Вправа. Знайдіть серед наведених текстів приклад мовлення вашого фаху, обґрунтуйте свій вибір. Зредагуйте цей текст.

I. Приймаючи рішення відносно інвестицій і обсягів виробництва, підприємці виходять із певних міркувань на майбутнє. Якщо, на їхню думку, слідуючий рік принесе депресію, то вони будуть старатися зменшити інвестиції уже тепер. Якщо, наоборот, вони очікують, що через чотири місяці ціни значно зростуть, вони уже сьогодні будуть спішити закуповувати товари, розширювати обладнання і будівництво. Так же особи, які грають на біржі, хотіли би знати майбутнє, щоби мати можливість отримувати прибуток від купівлі і продажу акцій. І, що ще для нас важне, вашінгтонські політики також хотіли би мати уяву про розміри національного доходу в наступному році, щоби вчасно прийняти заходи у фіскальній та кредитно–фінансовій сферах. Сьогодні статистики й економісти не можуть дати точні прогнози. Часом їхні підрахунки виявляються цілком помилковими. Але від них вимагають, аби вони робили все можливе, так як відмова від складання прогнозу, як правило, пов’язана з деяким домислюваним прогнозом. Але виявляється, що середній рівень точності тривалих прогнозів, складених неекономістами, ще гірший, аніж рівень прогнозів знаючих статистиків–економістів.

II. Сьогодні немає області виробництва, в якій би не використовувались розроблені в Інституті електрозварювання ім. Є.О.Патона АН України методи зварювання. Він має більше дві тисячі патентних грамот у розвинутих країнах світу. Вчені країни за послідні роки виконали ряд теоретичних і

експериментальних розробок в області органічного синтезу, хімії високомолекулярних з'єднань, електрохімії, неорганічної хімії та ін. Розвиваю ться дослідж ення проблем біохімії нервної системи і мускульної діяльності людини, біосинтезу білків, організації кліток, субклітинних структур і мембран нервних тканей. ...Основними задачами системи науково–технічних програм в Україні визначено: – підвищення продуктивності праці й ефективності використання трудових ресурсів; – удосконалення технічної бази топливно–енергетичного комплексу і підвищення ефективності використання енергоресурсів; – інтенсифікація агропромислового комплексу; – зниження матеріаломісткості в промисловості і будівництві; – підвищення надійності машин, оборудування і споруд.

III. Університети і ордени. Очагами, в яких в середні віки розвивалась філософія, були виникаючі університети. До ведучих відносились університети в Парижі, Кельні, Оксфорді, Болоньї, Падуї. Головною університетською метрополією на протязі всього середньовіччя був Париж. Другим видним науковим і філософським центром був англійський Оксфорд. Середньовічні університети були наднаціональними духовними організмами. Як показує назва (universitas litterarum – сукупність наук), вони охоплювали усі відгалуження наук, в яких ведучу роль грала християнська теологія. Університети замінювали бувші монастирські і церковні вищі теологічні школи. Філософія вивчалась в них не лише тільки на теологічних факультетах, но і на факультетах, пов'язаних з мистецтвом. Наряду з університетами не менш важливими центрами теологічного і філософського мислення були монаші ордени домініканців і францисканців. Між ними спочатку не було докгринних спорів, вони виникають лише в середині XIII ст.: домініканці проголошували переважно нові доктрини, тоді як францисканці орієнтувалися, як правило, на августинізм . У францисканському вченні появились даже деякі опозиційні, єретичні думки, але пізніше стало переважати ортодоксальне спрямування.

IV. Правильність і точність формулiровки звільнення має цілком певне значення, оскільки веде за собою відомі правові наслідки. Тому при розторгненні

трудового договору з ініціативи викладача, наприклад, у зв’язку з хворобою, інвалідністю, вступом в аспірантуру і по других причинах, з якими законодавство пов’язує надання пільг і переваг, запис про звільнення в трудову книжку вноситься із вказівкою цих причин. Якщо, припустімо, викладач звільнений за власним бажанням, у зв’язку з хворобою, засвідченою справкою лікувальної установи, а потім знову поновив трудову діяльність, то незалежно від тривалості перерви у нього зберігається безперервний трудовий стаж, що мався на день звільнення. А у викладача, що звільнився у зв’язку зі вступом в аспірантуру, не лише зберігається наявний безперервний трудовий стаж, але й час перебування в аспірантурі зачислюється до педагогічного стажу викладача навчального закладу.

V. У новітній історії розвитку правових систем демократичних країн світу однією із стійких являється тенденція щодо неухильного посилення ролі й відповідальності держави в організації й забезпеченні правосуддя за міжнародно визнаними стандартами захисту прав і свобод людини та утвердж ення еф ективного правопорядку. До справи належ ного впорядкування та забезпечення діяльності судової системи залучено ширший круг політичних, економічних, інституційних, організаційних, науковометодичних, матеріально–технічних та фінансових ресурсів. У залежності від історичних та регіональних особливостей окремих країн завдання даного характеру збалансовано виконують всі вітки державної влади. І в центрі цього механізму, як правило, перебуває Міністерство юстиції як центральний орган здійснення державної правової політики. В Україні органи юстиції також традиційно займають помітну позицію у питаннях упорядкування судової влади, а в сьогоднішніх умовах – і у напрямі реформування системи правосуддя. Свою діяльність вони проводять, спираючись на високопрофесійний кадровий потенціал та напрацьовані зв’язки і методологічні підходи. Якщо поточні кроки щодо реалізації державної правової політики в області правосуддя, як правило, викликані найбільш актуальнішими сучасними проблемами практичного характеру, то стратегічно діяльність базується на масштабному баченні перспектив будущош розвитку правової

системи з урахуванням основних напрямів здійснення судово–правової реформи як комплексу соціально зумовлених цілеспрямованих мероприємств.

VI. Як уже відмічалося, четверте й п ’яте допущення про властивості вихідної задачі ЛП (лінійного програмування) потребують окремого дослідження. Даний пункт присвячений проблемі виродженості в задачах ЛП. Задача ЛП називається виродженою, якщо хоч один базисний розв’язок цієї задачі вироджений. Базисний розв’язок виражений тоді, коли серед базисних змінних є нульові. Якщо ранг матриці обмежень А менший т, то всі базисні розв’язки (опорні плани) задачі ЛП вироджені. В такому випадку доцільно виключити з розгляду лінійно залежні рядки матриці обмежень. Якщо rgA = m, то серед базисних розв’язків також можуть бути вироджені. Для нас актуальний тільки послідній випадок. При практичному розв’язуванні задачі ЛП виродженість означає, що процес послідовного перебору вершин на якійсь із них може зациклитись. Довільне правило вибора ведучого елементу, при допомозі якого можна позбавитись зациклювання, називається антициклiном*.

VII. Популярність чаю криється в ароматі та смаку, у здатності втамувати спрагу та у корисному впливі на організм. Існує багато різновидів чаю: чорний, зелений, жовтий, червоний. По характеру механічної обробки листки чаю можуть бути: *розсипні (байхові), пресовані або екстраговані.*

На якість чаю, його аромат, міцність, колір настою, впливають в основному поєднання, які легко екстрагуються із сухого чаю, – танін, кофеїн, ефірні масла та інші.

При заварюванні чаю дотримуються таких правил: порцеляновий або фаянсовий чайник ополіскують гарячою водою, насипають у нього сухий чай у кількості, яка відповідає об’єму чайника, потім заливають кропом до '/з його висоти, закривають кришкою, накривають серветкою і ставлять його на самовар та дають настоятися. Зазвичай час настойки – 5 хвилин.

При подачі наливають у склянку або чашку заварку (50 мл) і доливають кропом (до 200 мл). Подають чай у чашках з блюдцями, у склянках із блюдцями, у склянках із підсклянниками. Дуже часто чай подають із молоком або вершками.

При відпусканні чаю з молоком або вершками їх подають у посуді для молока або вершків, попередньо підігрівши.

Зазвичай чай подають із лимоном та солодощами: варенням, медом, фруктами, звареними на меду або цукрі, маківниками, горіхами в цукрі, пастилою та іншими солодощами. Влітку п’ють чай із свіжими ягодами та фруктами: малиною, клубнікою, вишньою та іншим.

ЧАСТИНА 2

ТЕРМІНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Вправа 1. Прочитайте текст. Відредагуйте його. Випишіть із тексту терміни, що стосуються Вашого фаху. Поясніть їх значення.

В умовах сьогодення питання соціального захисту населення являється як ніколи актульним, особливо для окремих категорій осіб, які не в змозі самостійно самі себе забезпечити необхідними ресурсами для існування. Державна політика в сфері соціального забезпечення направлена на надання допомоги малозабезпеченим, пенсіонерам, інвалідам, а також іншим верствам, що потерпають від різного роду труднощів.

На сьогоднішній день існує ряд механізмів, через які держава реалізує свої зобов'язання перед громадянами, серед них можна назвати: надання субсидій, виплати соціальних допомог, предоставлення соціальних послуг, а також реалізацію програм соціального страхування. Проте, ефективність таких механізмів нерідко викликає сумніви у самих отримувачів, що пов'язано з не завжди прозорими процедурами оформлення та недоступністю відповідної інформації.

Крім того, деякі види соціальної допомоги не враховують специфічні потреби окремих груп населення, через що відбувається нераціональне використання державних грошей. В зв'язку з цим важливо удосконалити нормативно–правову базу в даній сфері та зробити кращу взаємодію між державними органами і громадськістю, щоби убезпечити більш адресний підхід до соціального захисту.

Вправа 2. Поєднайте терміни з поданими дефініціями.

Ануїтет	нормативний або бажаний рівень споживання товарів і послуг у суспільстві, відмінний від фактичного рівня споживання.

Бенефіціар	комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно–територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.
Відкритий пенсійний фонд	система взаємопов’язаних економічних, політичних, ідеологічних, соціальних та організаційних передумов, за наявності яких спеціальними (юридичними) засобами забезпечуються кожному рівні правові можливості для фактичної реалізації у повному обсязі належного особі права на конкретний вид соціального забезпечення.
Гарантії права на соціальне забезпечення	недержавний пенсійний фонд, учасниками якого можуть бути будь–які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи.
Державна цільова програма	важливий елемент управління соціальним страхуванням, формуванням та використанням коштів державних соціальних фондів.
Державне регулювання	встановлений законами та іншими нормативно– правовими актами механізм підвищення грошових доходів громадян, що дає можливість частково або повністю відшкодовувати їм підвищення цін на споживчі товари та послуги.
Життєвий стандарт	грошова виплата, що має на меті відшкодування громадянам проведених ними витрат або за неотриману соціальну послугу у випадках, зазначених у законодавстві.

Індексація	періодичні пенсійні виплати, які здійснюються з установленими інтервалами часу до тих пір, доки не настане певна подія, визначена у відповідному договорі.
Компенсація	1) індивіди, які втратили ознаки належності до стабільного соціального інституту, прошарку, групи в межах сформованих соціальних стосунків, що перебувають у проміжному стані між ними; 2) окремі особи, групи, соціальні верстви, які опинилися на межі або за межами, характерними для суспільства, соціальних груп, систем, культур чи певних соціокультурних норм і традицій.
Маргінали	набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

Вправа 3. Випишіть із галузевого словника 10 термінів–словосполучень (із дефініціями), що стосуються Вашої професійної терміносистеми.

Вправа 4. Ознайомтеся з витягом із Закону України «Про соціальні послуги»:
« Соціальні послуги – дії та заходи, спрямовані на подолання або мінімізацію складних життєвих обставин особи чи сім'ї», що здійснюються відповідно до індивідуального плану надання соціальних послуг ».

Дайте відповіді на запитання:

1. Як розумієте термін «соціальні послуги» в цьому контексті ?
2. Які ситуації можуть вважатися «складними життєвими обставинами»?
3. Яку роль відіграє «індивідуальний план» у наданні соціальних послуг?

Вправа 4. Створіть глосарій з 10 термінів, пов'язаних із соціальним забезпеченням.

Для кожного терміна надайте :

1. ***Визначення.***
2. ***Приклад використання в реченні.***
3. ***Посилання на нормативно – правовий акт, де цей термін вживається.***

Вправа 5. На основі наведених ознак визначте, про який термін йдеться.

Ознаки:

1. Надається особам, які втратили працездатність через вік або стан здоров'я.
2. Є регулярною грошовою виплатою.
3. Призначається відповідно до законодавства.

Ознаки:

1. Форма державної підтримки для оплати житлово – комунальних послуг.
2. Розраховується на основі доходів сім'ї.
3. Може бути призначена тимчасово.

Вправа 6. Порівняйте наведені терміни, визначте їх спільні та відмінні риси.

Пенсія – субсидія; соціальна допомога **–** соціальні послуги; пільга – дотація; страховий стаж – пенсійне забезпечення; мінімальний прожитковий мінімум – соціальний стандарт; інвалідність – реабілітаційні послуги; державна соціальна допомога – малозабезпечена сім'я; матеріальна підтримка – адресна допомога; пільги – компенсація витрат; соціальне страхування – державна гарантія.

Вправа 7. Дослідіть, які форми соціальної допомоги надаються в Україні людям з інвалідністю.

Форма виконання : короткий допис або презентація на 5 слайдів.

Вправа 8. Порівняйте систему соціального забезпечення в Україні та ще в одній країні (наприклад, Німеччині чи Польщі). Напишіть есе на 200 слів.

Вправа 9. Скласти діалог, у якому виявляються потреби та пропонуються форми підтримки.

Рольова гра. Ситуація: Один студент – працівник центру соціального захисту, інший – людина, яка звертається по допомогу.

ПРАВНИЧА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Вправа 1. Прочитайте текст. Відредагуйте його. Випишіть із тексту терміни, що стосуються Вашого фаху. Поясніть їх значення.

З метою забезпечення реалізації прав і свобод осіб, що проживають на території України, державними органами повинні вживатися усі можливі заходи із забезпечення охорони законних інтересів громадян України та інших осіб, які перебувають на території держави. Вищезазначене регулюється нормами існуючого законодавства, зокрема Конституцією України, а також іншими нормативно–правовими актами, що діють на території нашої держави.

У випадку, коли особа вважає, що її права були порушені або не були забезпечені у повному обсязі, вона має право на звернення до уповноважених органів державної влади або до суду з метою відновлення її порушених прав. Також особа може реалізувати свої права шляхом звернення до відповідного органу, який має відповідну компетенцію у даній сфері правовідносин.

У контексті правозастосування важливо дотримуватись принципу верховенства права, що передбачає рівність усіх суб’єктів перед законом, незалежно від їхнього соціального чи правового статусу. Це означає, що органи державної влади не можуть перевищувати свої повноваження та зобов’язані діяти виключно в межах правового поля.

Забезпечення ефективного правового механізму захисту прав громадян є однією з головних функцій демократичної держави. З цією метою повинна здійснюватися постійна адаптація законодавства до сучасних умов, підвищення

рівня правової культури населення та доступність правових процедур для кожного громадянина.

Вправа 2. Поєднайте терміни з поданими дефініціями.

Диспозиція	визнається судом щодо фізичних осіб, які страждають на психічний розлад здоров'я, зловживають спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами і тим ставлять себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище. Над такою особою встановлюється піклування.
Злочинна недбалість	вид необережної вини, коли особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння (дії або бездіяльності), хоча повинна була і могла їх передбачити.
Казус	1) подія, яка не залежить від волі особи і тому не може бути передбачена за певних умов; 2) випадкове діяння особи, яке має зовнішні ознаки проступку або злочину, проте позбавлено елементу вини, тому не тягне за собою юридичної відповідальності.
Маргінальна поведінка	Це подія або ситуація, яка має певні правові наслідки, тобото може бути пов’язана з порушенням закону, невиконанням зобов’язань, виникненням спору тощо.

Норма права	загальнообов'язкове, формально визначене правило поведінки, яке встановлене або санкціоноване державою та спрямоване на урегулювання суспільних відносин шляхом надання їх учасникам юридичних прав і покладання на них юридичних обов’язків.
Обмежена цивільна дієздатність	складова частина норми права, яка визначає саме правило поведінки суб'єкта у разі настання обставин, передбачених у гіпотезі цієї норми.
Омбудсман	у більшості країн Європи посадова особа парламенту, яка стежить за законністю дій державних органів, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування щодо забезпечення й дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина. Національний різновид омбудсмена передбачений Конституцією України як Уповноважений ВР України з прав людини, який призначається на посаду та звільняється з неї ВР України. Він здійснює свою діяльність незалежно від будь – якої гілки державної влади і є підзвітним лише ВР України.

Правовий прецедент	вид правомірної поведінки, яка характеризується станом особи, що перебуває на межі вчинення правопорушення, проте не здійснює його через певні зовнішні причини і обставини, тобто зумовлюється внутрішнім страхом перед можливістю застосування юридичної відповідальності у разі вчинення правопорушення. Матеріальна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, яка полягає в обов'язку однієї сторони трудового договору відшкодувати повністю або частково матеріальні збитки, заподіяні іншій стороні, протиправними і винними діями.
Цивільне право	галузь права, сукупність правових норм, які регулюють майнові та пов'язані з ними особисті немайнові відносини, що ґрунтуються на юридичній рівності та майновій самостійності їх учасників з метою задоволення останніми власних матеріальних і духовних потреб та інтересів.
Право	система загальнообов'язкових правил поведінки, що встановлені або санкціоновані державою і забезпечуються її примусом.

Вправа 3. Випишіть із галузевого словника 10 термінів–словосполучень (із дефініціями), що стосуються Вашої професійної терміносистеми.

Вправа 4. Поясніть зачення поданих термінів своїми словами. Складіть із ними речення.

Цивільне правопорушення; делікт; юридична відповідальність; судове провадження; презумпція невинуватості; нотаріальне посвідчення, суб'єкт злочину; правоздатність; кримінальна відповідальність; судочинство; юрисдикція; субсидіарність; інкорпорація.

Вправа 5. Змоделюйте фрагмент судового засідання у парах або групах.

Ролі: суддя, позивач, відповідач, адвокат, прокурор.

Обов'язкові терміни : підсудний, обвинувачення, докази, клопотання, вирок, юрисдикція, правопорушення.

Мета: створити діалог у контексті професійного спілкування.

Вправа 6. Зредагувати витяг із позовної заяви.

« Я, Петренко М.Д., звертаюсь в суд з метою відшкодування збитків, нанесених мені незаконними діями відповідача. Прошу суд прийняти рішення на мою користь і зобов'язати його компенсувати мені втрати морального характеру».

Вправа 7. Прочитайте короткий опис справи (приклад фабули) та складіть стислий виклад із використанням фахової лексики:

позивач, відповідач

предмет позову

докази

норма закону, що застосовується

рішення суду

Приклад фабули: громадянка звернулася до суду з вимогою визнати недійсним договір купівлі – продажу квартири, укладений її родичем без її згоди, хоча майно було спільним.

Вправа 8. Напишіть коротке есе (150 слів) на одну із запропонованих тем, використовуючи не менше 7 правничих термінів.

Теми:

1. Юридична мова як інструмент впливу.
2. Роль закону в регулюванні суспільних відносин.
3. Проблема справедливості в юридичній практиці.

Вправа 9. Дайте короткий опис 5–ох понять із правничої терміносистеми, не вживаючи сам термін, і запропонуйте студентам відгадати їх.

Зразок прикладу:

« Це процесуальна дія, яка полягає в офіційному повідомленні особи про підозру у вчиненні злочину ».

Відповідь: повідомлення про підозру.

Вправа 10. Опрацюйте подані речення. Випишіть терміни та проаналізуйте їх :

1) значення та походження терміна;

2) стилістичне навантаження;

3) синонімічні заміни, якщо це можливо.

Підозрюваний має право на захист із моменту затримання або повідомлення про підозру. Конституційний лад України ґрунтується на принципах народовладдя, верховенства права та поділу влади. Особу було притягнуто до кримінальної відповідальності за вчинення умисного тяжкого злочину.

ЛІНГВІСТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Вправа 1. Прочитайте текст. Відредагуйте його. Випишіть із тексту терміни, що стосуються Вашого фаху. Поясніть їх значення.

У наш час мова грає надзвичайно важливу роль в житті суспільства, оскільки саме мова є тим засобом, який забезпечує комунікацію між людьми та сприяє обміну інформацією в процесі спілкування. Крім того, мова є відображенням культури, національної ідентичності, ментальності, а також інших духовних й матеріальних чинників, які притаманні кожному окремому

народові.

Слід сказати, що вивчення мови як системи має важливе значення для розуміння її внутрішньої структури та механізмів функціонування. Особливої уваги заслуговує граматична система, оскільки саме вона, разом з лексичним складом і фонетичною структурою, становить основу мовної організації. У зв'язку з цим слід підкреслити актуальність системного підходу до аналізу мовних явищ, який дозволяє комплексно розглядати мову як цілісне утворення. Водночас необхідно мати на увазі, що мова не є статичним явищем, а постійно розвивається, змінюється, оновлюється, підпадає під вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, до яких можна віднести соціальні, політичні, культурні, економічні й інші обставини. Ці зміни можна спостерігати на різних мовних рівнях, включаючи лексику, морфологію, синтаксис, стилістику, а також прагматику.

З огляду на це, мовознавчі дослідження повинні враховувати не лише структуру мови, але й соціальні умови її функціонування. Такий підхід дозволяє виявляти закономірності мовного розвитку, передбачати мовні тенденції та глибше розуміти взаємозв'язок мови й мислення. Саме тому сучасна лінгвістика активно взаємодіє з іншими науками – психологією, соціологією, культурологією, інформатикою – з метою всебічного вивчення мовної діяльності.

Вправа 2. Поєднайте терміни з поданими дефініціями.

Аперцепція	набір мовних вживань чоловіками і жінками з урахуванням тієї чи тієї історичної, функційно–соціальної зумовленості. У соціології – поняття про систему ролей між чоловіками і жінками в суспільстві, набір соціокультурних якостей, усталених і закріплених за чоловічою та жіночою поведінкою.

Бенефіціант	різновид загальнонародної мови, що характеризується специфічними лексичними та фразеологічними засобами, вживаними в середовищу окремих соціальних, професійних, вікових та інших груп населення.
Гендер	індивідуальний різновид загальнонародної мови, що належить одній конкретній людині; характерні особливості мовлення індивіда як сукупність стилістичних, формальних, словотвірних та інших властивостей.
Епістолярний стиль	1) слово, мовний зворот, що повторюються без змін, автоматично, як усталена формула, мовний шаблон, трафарет; у комунікативній лінгвістиці – 2) сукупність стандартизованих уявлень про дійсність; судження, що в загострено узагальнювальній і спрощеній формі з відповідним емоційним забарвленням приписує певному класу осіб ті чи інші властивості або навпаки – вважає ці властивості не характерними для них.
Ідіолект	історично напрацьована в певному колективі заборона на вживання тих чи тих слів та висловів. Здебільшого табу поширювані на лексику, пов’язану з язичницькими віруваннями, у сучасному суспільстві – на слова, пов’язані з певними делікатними темами.
Інтерлінгвістика	розділ науки про мову, який займається вивченням мови як суспільного явища. До металінгвістики зараховують такі галузі, як вивчення мови дітьми, дорослими, іноземцями, відношення мови і мислення, логічні й онтологічні засади семантики тощо.

Металінгвістика	1) залежність сприйняття мовленнєвого повідомлення від попереднього досвіду; 2) усвідомлене сприйняття, на відміну від неусвідомлених перцепцій.
Соціолект	денотативна роль адресатного чи ситуативного типу, особа, яка зацікавлена в реалізації ситуації і яка отримує в результаті цієї ситуації моральну або матеріальну користь чи шкоду.
Стереотип	стиль листів, заочного письмового спілкування людей у сфері побуту, особистого життя, виробництва, ділових стосунків. Розрізняють листування офіційне, або службове, і неофіційне, або приватне. Для листів, зокрема офіційних, характерні типові зачини (формули звертання, вітання), стандартні закінчення.
Табу	розділ мовознавства, який об'єднує питання створення і використання різних допоміжних мов: есперанто, інтерлінгва, математичні мови–коди, інформаційно–логічні мови тощо. Інтерлінгвістика вивчає організацію мовної системи, використовуючи логіко–математичні методи.

Вправа 3. Доберіть 5 – 7 термінів, які мають інше значення в різних галузях (лінгвістика – право – філософія – психологія), наприклад: категорія, суб'єкт, сигнал, структура, модель, поле, знак.

Для кожного терміна:

1) подайте галузеві дефініції;

2) поясніть відмінності в значенні;

3) зазначте , які труднощі виникають під час перекладу та викладання таких термінів.

Вправа 4. Погрупуйте слова–терміни за галузями знань. Значення незрозумілих слів з'ясуйте за тлумачним словником чи словником іншомовних слів.

Перцепція, сервер, конституція, брокер, де–факто, девальвація, інтерфейс, парадигма, субсидія, дисонанс, діагноз, аглютинація, інтерференція, предикація, аукціон, приріст, рента, синтагма, маргінали, файл, гідратація, феєрія, репатріація, девальвація, жаргонізми, наратив, директива, меморандум, аперцепція, флора, навіювання, судження, синтез, аксіома, іпотека, асиміляція, інсайдер, бестселер, ескіз, боулінг, абревіатура, дублікат.

Вправа 5. Доберіть українські синоніми до іншомовних термінів.

Вербальний, дефініція, апелювати, інтервенція, актуальний, артикулювати, верифікація, консенсус, дедлайн, генерація, візія, генеза, деструктивний, екстралінгвальний, бібліотека, істеблішмент, каденція, когніція, ексклюзивний, біографія, ідентифікація, наратив, лапідарний, мас–медіа, паблік рилейшнз, прейс–лист, релевантний, спічрайтер, сфера, тираж, пролонгація, тренінг, рецепція, преференції, диференціювати, амбасада, електорат, імпліцитний.

Вправа 6. Перекладіть текст англійською або німецькою мовою. Випишіть із тексту терміни, поясніть їхнє значення.

Експресивність формується в період породження тексту: автор добирає такі мовні засоби, які сприяють досягненню комунікативної мети, впливу на реципієнта. Велику цінність мають тут емоційні механізми, оскільки без емоцій не формується мотивація поведінки людини, зокрема й мотивація мовленнєвих дій. Від мотиву залежить і вибір експресивних засобів для досягнення комунікативної мети. Чим більша особистісна значущість мети, тим інтенсивнішим є залучення експресивних засобів, бо, щоразу впливаючи на адресата, автор підвищує ймовірність досягнення мети. До того ж завжди

враховується потенційний реципієнт, щоб передбачити, які саме мовні засоби справлять на адресата найбільший вплив.

Зазначимо, що рушійними силами формування експресивності тексту є мотиви автора, його комунікативна мета, уявлення про реципієнта, ставлення автора до відображуваних об'єктів і до мовних засобів, які він добирає для втілення своєї мети. А реалізується експресивність за допомогою засобів емотивності, оцінки, образності, структурно–композиційними засобами. Експресивність і емотивність (емоційність, емоціогенність) у художньому та науковому творах мають різне функціональне призначення (Дядюра Галина).

Вправа 7. Обговорення лінгвістичних термінів в інтерв'ю для мовознавчого блогу. Змоделюйте ситуацію, де потрібно використати фахову термінологію (не менше 10 термінів).

Вправа 8. Напишіть коротке есе (150 слів) на одну із запропонованих тем, використовуючи не менше 7 лінгвістичних термінів.

Теми:

1. Еволюція терміна як відзеркалення змін у науці.
2. Машинний переклад vs. людський: хто переможе?
3. Чи існує межа між мовою і мисленням?
4. Якби мова була людиною: портрет українською.

Вправа 9. Поясніть значення міжнародних лінгвістичних термінів.

Finalis, modus, singularia tantum, pluralia tantum, substantivus, verbum, adverbium, adjectivum, Verbum finitum, Modus imperativus, Modus indicativus, Perfectum, Imperfectum, plusguamperfectum.

Вправа 10. Запишіть відомі вам лінгвістичні терміни з такими міжнародними терміноелементами:

а) фоно–, –фон, –фтонг, графо–, –граф;

б) омо–, –онім, –фікс, морфо–;

в) сема–, орфо– , грама–, інтер–.

ТЕРМІНОЛОГІЯ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

Вправа 1. Прочитайте текст. Відредагуйте його. Випишіть із тексту терміни, що стосуються Вашого фаху. Скласифікуйте ці терміни за способом їх творення.

Перспективи розвитку електричного та електронного устаткування

Сучасний автомобіль складається з чотирьох основних агрегатів: двигуна внутрішнього згоряння (ДВЗ), кузова, шасі і ходової частини. Ці агрегати складаються із різних функціональних систем, що забезпечують виконання головної функції автомобіля – перевезення вантажів і пасажирів. Щоб транспортування було безпечними, а пасажирам і комфортним, щоб агрегати, вузли, блоки, системи працювали безвідмовно, автомобілем широко використовуються електротехнічні пристрої і засоби електронної автоматики. Останніми роками технічна оснащеність автомобілів електронною бортовою автоматикою значно зростає. Нещодавно мікро–процесорні системи запалювання, електронні системи управління гідравлічними гальмами, системи вприскування бензину, бортова самодіагностика вважалися останніми досягненнями у сфері автомобільного апарато– і приладобудування. Тепер їх відносять до класичних системх і встановлюють на кожен серійний автомобіль. На сьогодні наново розроблювані моделі автомобілів додатково починають встановлювати цілком нетрадиційні бортові автоматичні системи, до яких належать: інформаційна система водія з мікропроцесорним забезпеченням; супутникова навігаційнопошукова система; радарні і ультра–звукові системи захисту автомобіля від зіткнення і викрадення; системи підвищення безпеки і комфорту людей салоні; система круїз–контролю; система «електронна карта»; мультиплексний електропровід. Паралельно проводяться пошуки ефективніших комп'ютерних технологій обробки інформації в бортових електронних системах.

Розроблені та вже знаходять застосування звані лінгвістичні функціональні перетворювачі, працюючі з нечіткими підмножним лінгвістичних змінних, виражених окремими словами чи цілими пропозиціями на 11 природній (англійській) чи штучній (комп'ютерній) мові. При деякому ускладненні логічних і арифметичних операцій на мікро–ЕВМ це дозволяє підвищити точність і швидкість обробки сигналів. Як наслідок, значно ускладнився інтер–фейс і виникла потреба у введенні CAN–протоколу в мультиплексу систему. На базі електронних систем автоматичного управління двигуном (ЕСАУ–Д) і гальмами (ЕСАУ–Т) розроблено й вже застосовується гіроскопічна система VDC підвищення курсової стійкості автомобіля на дорозі за скрутних умов руху. Система VDC працює за принципом запрограмованого під позаштатні умови руху спільного на крутний момент ДВЗ (через систему ASR) і анти–блокувальну систему гальм ABS, ніж виключається бічне ведення (знос) автомобіля при поворотах на великій швидкості чи слизькій дорозі. Водію у разі відводиться роль активного спостерігача, контролюючого і корегуючого поведінку автомобіля. Інтенсивно ведуться наукові дослідження можливості застосування

Вправа 2. Поєднайте терміни з поданими дефініціями.

Антифриз	тип гальмівного механізму, основними частинами якого є гальмівний барабан і гальмівні колодки з гальмівними накладками.
Вал	водний розчин спиртів, гліколей, гліцерину і деяких неорганічних солей, що не замерзає за низьких температур і дозволяє знизити температуру замерзання охолоджувальної рідини і підвищити її антикорозійні властивості.
Барабанне гальмо	елемент механізму у вигляді стрижня, призначений для передачі крутного моменту.

Втулка	циліндрична деталь з металу або іншого матеріалу між двома рухомими деталями.
Генератор	пристрій для передачі крутного моменту між агрегатами, відносне положення яких в просторі не постійне: наприклад, від коробки передач (роздавальної коробки) до ведучих мостів у разі класичного або повноприводного компонування.
Карданний вал	пристрій, призначений для перетворення механічної енергії обертання двигуна внутрішнього згоряння в електричну енергію для підзарядки акумулятора і живлення електричного кола автомобіля.
Клапан	пристрій, що встановлюється на трубопроводі або ємності і призначений для відкриття або закриття за певних умов (підвищення тиску, зміна напрямку струму середовища в трубопроводі).
Обгонна муфта (муфта вільного ходу)	запалення робочої суміші в циліндрі двигуна до досягнення поршнем ВМТ.
Випередження запалювання	деталь механічної трансмісії, яка запобігає передачі крутного моменту від веденого вала назад до ведучого в разі, якщо з якої–небудь причини ведений починає обертатися швидше. рухатися за інерцією, спрацьовує обгонна муфта, відключаючи колесо від педалей, щоб вони не били по ногах.
Свічка запалювання	пристрій для запалювання паливо–повітряної суміші в найрізноманітніших теплових двигунах.

Вправа 3. Випишіть із галузевого словника 10 термінів–словосполучень (із дефініціями), що стосуються Вашої професійної терміносистеми.

Вправа 4. Визначте, яким способом та за якими словотвірними моделями утворено наведені терміни.

Надстійкість, викрутка стиснення, глушник, автомобіль, самоскид, антикорозійний захист, вантаж, викиди, насип, реконструкція, релейний захист електричних систем, ДАІ, ЛС (логістична система).

Вправа 5. Заповніть таблицю Вашими професійними термінами.

Терміни, утворені лексико–семантичним способом	Терміни, утворені суфіксальним способом	Терміни, утворені безафіксним способом	Терміни, утворені префіксальним способом	Терміни–абревіатури	Терміни, утворені основоскладанням	Терміни, утворені словоскладанням	Терміни, утворені синтаксичним способом

Вправа 6. Відредагуйте речення, прокоментуйте помилки. Підкресліть терміни, визначте, до яких галузевих терміносистем вони належать.

1. Унаслідок поглиблення науково–технічного прогресу вимоги до транспортної складової держави стають дедалі більшими. Так, якщо на початку розвитку транспорту головною вимогою було фізичне переміщування пасажирів, багажа, вантажів у потрібному напрямку, то на сучасному етапі

основними вимогами є швидкість доставляння, економія людських ресурсів, удешевлення перевезень, зниження затрат паливно–мастильних матеріалів, збільшення обсягів вантажів, які можна перевезти за єдиним перевізним документом, а також можливість здійснення перевезень за системою «від дверей до дверей», та по змозі без перевантажень з одного виду транспорту на інший. Таким чином, важливого значення набуває система перевезень.

2. Існує певна проблема інституційного та організаційного забезпечування військової право–охоронної діяльності, відновлення системи військової юстиції та військового правосуддя. Зазначені обставини не сприяють якісному науковому забезпеченню правових запитань діяльності сектору безпеки і оборони нашої держави. Правова держава є одним із найбільш важливих досягнень людства. Але слід зауважити, що на сучасному етапі розвитку суспільства в цілому, правова держава виступає ідеалом, певним гаслом, конституційним принципом, свого роду дороговказом у майбутнє, і поки що не отримала повного втілювання у будь–якій країні.

Вправа 7. Поставте наведені терміни в Род.в. одн. Поясніть вибір закінчення.

Газ, транспорт, бензин, товар, сектор, контроль, тоннаж, магістраль, дорожній знак, штраф, інструктаж, шлях, сигнал, вектор, карданний вал, клапан, ремонт, інформаційний документ, код невідповідності технічного стану ТЗ, комплект коліс, компонент, термін служби, формуляр, центр, диплом, прогрес, асортимент, адресант, радіус, фюзеляж.

Вправа 8. Поставте наведені терміни в Ор.в. одн. Поясніть вибір закінчення.

Діагностична модель; умовна ймовірність помилкової відмови (несправності) при діагностуванні (контролі); контроль; магістраль; інструктаж, фюзеляж, транш, емаль, тоннаж, модель, контроль.

Вправа 9. Випишіть із наукових текстів чи ЗМІ приклади невмотивованого використання запозичених термінів або зловживання ними. Запропонуйте власні варіанти доречної синонімії.

Наприклад: індустрія – промисловість, дескриптивний – описовий**.**

ТЕРМІНОЛОГІЯ ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Вправа 1. Прочитайте текст. Відредагуйте його. Випишіть із тексту терміни, що стосуються Вашого фаху. Скласифікуйте ці терміни за способами їх творення.

Значення світла та сонячної радіації в житті лісу

Джерелом світла на планеті є сонячна радіація. Променистa енергія Сонця обумовлює всі фізичні явища в атмосфері. Інтенсивність світла залежить від інтенсивності радіації, яка вимірюється сонячною константною. Вона являє собою кількість енергії, яка поступає на 1 см поверхні, перпендикулярної до променів щохвилини. Для умов Європи вона дорівнює 7,74 дж/см2 /хв. Разом з водою і теплом світло має найбільш суттєве значення у житті рослинності завдяки фото–синтезу, в результаті якого рослинами утворюються складні органічні сполуки із двуокису вуглецю та води. Деревина – це, по суті, перетворена сонячна енергія. Оскільки сонячне світло має неоднорідний склад променів, його складові частини по–різному діють на життя рослинних організмів, К.А. Тімірязєвим установлено, що процес фотосинтезу залежить від дії на хлорофіл теплових променів – червоних, оранжевих, жовтих та незначною мірою – зелених. Промені більшої частоти – фіолетові, сині, мають значення роль у процесах росту рослин. Видима частина сонячного спектру – (червоні, оранжеві, жовті, синьофіолетові промені) являє собою ФАР – фотосинтетично–активну радіацію. На процеси фотосинтезу витрачається приблизно 28 % ФАР. Частка ФАР в сонячному спектрі збільшується в широтному напрямі до екватора. Тривалість щоденного освітлення залежить від географічної ширини місцевості та сезону року. Світлові дні коротші влітку з просуванням на південь.

У рослин, зокрема і деревних видів, спадково закріплений фото–періодизм – співвідношення світлого і темного періодів доби. Тому під час вирощування рослин за межами їх природного ареалу цей чинник потрібно врахувати. Отже, як вважав проф. Л.О. Іванов, світло є єдиним чинником, який може бути змінений при веденні господарства рубками. Водночас можуть бути змінені інші умови росту деревних рослин. Світло – це важіль, яким лісовод регулює життя лісу в бажаному для господарства напрямі.

Вправа 2. Поєднайте терміни з поданими дефініціями.

Вологоємність ґрунту	руйнування поверхні та нижніх горизонтів грунтів під дією потоків води, що збігають зі схилів внаслідок інтенсивних дощів чи сніготанення
Водопоглинення	дерева або деревостани, які зламані вітром, зазвичай нижче крони
Водна ерозія	добрива, що містять мікроелементи, які необхідні рослинам в дуже малих кількостях (мідь, бор, марганець, цинк, молібден, кобальт, йод, літій та ін.)
Вітролом	клімат області, країни або інших крупних структурних географічних одиниць, важливий фактор, що враховується під час дендрологічного районування

Мікродобрива	здатність матеріалу поглинати воду за нормального атмосферного тиску
Макроклімат	величина, яка кількісно характеризує здатність ґрунту утримувати воду
Компостування	рихлення верхнього шару ґрунту без обороту пласта спеціальними знаряддями – культиваторами
Культивація	біологічний процес в результаті якого відбувається розкладання органічної речовини (рослинних решток, побутових відходів тощо), відбувається накопичення мінералізованих поживних речовин, а елементи мінерального живлення стають доступними для рослин.

Вправа 3. Визначте, яким способом та за якими словотвірними моделями утворено наведені терміни.

Ліс, лісівництво; МРВ (максимально разовий викид), лісознавство, наука про лісівництво; лісова академія; лісовий уряд; лісовий устав, статут; лісовлаштувальний звіт; лісосіка; зруб; деревостан; облік дерев у деревостані; плекання деревостану, догляд деревостану, викохування деревостану; догляд за культурами на зрубі; недоруб, рубанка, рубання; рід деревостану; бонітет; лісокористування; попереднє користування, передрубне користування, проміжне користування, поновлення лісу, лісозміни, лісова типологія, фотосинтез, ФАР (фотосинтетично активна радіація), заходи забезпечення

природного поновлення, ГДВ (гранично допустимий викид), підвищення продуктивності лісу, лісівничо–таксаційні показники деревостану, біогеоценоз, водний баланс лісу, світловибагливість деревних рослин.

Вправа 4. Заповніть таблицю Вашими професійними термінами.

Терміни, утворені лексико–семантичним способом	Терміни, утворені суфіксальним способом	Терміни, утворені безафіксним способом	Терміни, утворені префіксальним способом	Терміни – абревіатури	Терміни, утворені основоскладанням	Терміни, утворені словоскладанням	Терміни, утворені синтаксичним способом

Вправа 5. 1) До іншомовних термінів доберіть власне українські відповідники.

Трансплантація, фактори лімітувальні, калюс, фітоценоз, колорит, біоморфа, едатоп, композиція, флора.

Довідка: ***тип лісової ділянки форма життєва, рослинність, угрупування рослинне, чинники обмежувальні, розташування, забарвлення, новоутворення (наріст), щеплення.***

2) Користуючись джерелом «Лісівництво. Термінологічний словник [за ред. Г.Т. Криницького]. Львів: НЛТУ України. 2013. 70 с.», випишіть 5 синонімічних словосполучень.

3) З'ясуйте, чи всі синоніми, подані в словнику, утворено згідно з нормами української мови.

Вправа 6. Користуючись довідкою, доповніть подані лексико–семантичні групи основними термінами, які позначають основні поняття лісівництва:

а) назви видів деревостану: старий поріст,–деревостан, –ліс; повний, густий поріст, –деревостан*;*

б) назви типів, складників і характеристик лісу: ліс; захисна лісова порода; головна деревина (порода);

в) назви процесів спеціального використання деревини: суцільна рубанка, – зруб, – лісосіка;

г) назви процесів вирощування, формування та поновлення лісу: облік дерев у деревостані; розведення деревостану, –поросту (лісу);

д) назви процесів рубання лісу, пов'язаного з веденням лісового господарства: остаточна рубанка, рубанка в пень, очисна рубанка*;*

Довідка: напрям рубанки, порядок зрубів, –вирубів, лісосік; підлеглий, проміжний деревостан; штучний (ґрунтозахисний) підлісок; узлісно–вибірна рубанка; попереднє розведення (лісу); плекання лісу, догляд за лісом; розведення деревостану, –поросту (лісу); вирубка, використовування, експлуатація (лісу); послідовність, чергування з(ви)рубів, лісосік; повнота, гущина деревостану (лісу); підріст; підлісок; узлісно–вибірний спосіб рубанки; натуральне відновлення лісу (підросту, деревостану), послідовно веденими зрубами, вирубами, лісосіками.

Вправа 7. Розгляньте подані нижче синонімічні ряди термінів. Поясніть, яким способом було утворено кожен синонімічний ряд:

сервитут – право на будівельний ліс;

деревоміряння – дендрометрія – наука таксації (міряння) окремих дерев;

урочище – дістрікт (частина лісу певного топографічного характеру);

деревна речовина – древина – деревно – ліґнін;

бічний – додатковий корінь – адвентивний;

брость спочинкова – превентивна;

приріст кількісний – масовий – квантитативний;
стратифікувати – шарувати (складати шар насіння, –шар піску);
поторжка – ліпітація;
фактор – коефіцієнт повнодеревности.

ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Вправа 1. Випишіть у три колонки прості, складні та складені терміни. З початкових літер слів кожного стовпчика прочитайте економічний термін.
Елімінування, комісія, векселедавець, майнове страхування, облігація, емісія цінних паперів, нетто–ставка, нарахування, економетрія, нейтральність грошей, економічний ефект, самоокупність, оренда, майно, орендодавець, дилерська діяльність, крос–дефолт, інвестиція, журнал обліку, маркетингове дослідження, кредитор, елемент збитковості страхової суми, накопичена заборгованість, амортизація, торговий асортимент.

Вправа 2. Випишіть у дві колонки багатозначні й однозначні терміни, поясніть їхнє значення. З початкових літер слів кожного стовпчика прочитайте економічний термін. Поясніть значення утворених термінів.
Витрати, контрабанда, вторинний документ, лаж, наймач, емісія, арбітраж, самоліквідність, оприбуткування, депозит, каско.

Вправа 3. Поясніть значення омонімів (економічних термінів і загальновживаних слів чи термінів інших галузей):
гурт, депо, ін'єкція, компанія, префікс, пульт, ринг.

Вправа 4. Поясніть значення омографів кре́дит і креди́т. Утворіть речення з цими термінами.

Вправа 5. Доберіть українські синоніми до запозичених термінів:

абсорбція, акцепт, асоціація, аудит, аукціон, бартер, бізнесмен, брокер, дебет, декларація, дефіцит, дивіденд, дилер, дотація, експорт, ембарго, емісія, імпорт, інвестиція, індекс, інновація, калькуляція, кредит, легалізація, маркетинг, менеджмент, оферта, паритет, претензія, премія, процент, ранг, реєстр, резерв, рейтинг, реквізиція, рекламація, ремісія, рентабельність, субсидія, штраф.

Вправа 6. Доберіть синоніми до українських термінів:

дохід, витрати, запас, збитки, збут, мито, обіг, перелік, скасування, стягнення, управління.

Вправа 7. Доберіть антоніми до термінів:

активи, антидемпінгове мито, безстроковий вклад, брутто, векселедавець, відкрита біржа, внутрішній борг, гуртовий покупець, гурт, дебет, зниження ціни, комерційна організація, купівля, неплатоспроможність, пасивний рахунок, підвищення валютного курсу, попит, роздрібний продаж.

Вправа 8. Поясніть значення термінів–паронімів:

абонент – абонемент, адрес – адреса, акредитувати – кредитувати, акт – актив, акцесія – акція, база – базис, гонорант – гонорат, гурт – ґурт, економічний – економний, жирант – жират, запас – запис, індосант – індосат, інфляція – рефляція, консигнант – консигнатор – консигнація, профіт – профіцит, референція – преференція, свіфт – своп – свопінг, споживчий – споживний, трасант – трасат – траст, трейдер – трейдинг.

Вправа 9. Складіть діалог, використовуючи жаргонізми зі сфери економіки:

бабки (гроші), бакси (американські долари), бестселер (біржовий товар, що має великий попит), бики (біржові спекулянти, що підвищують курс цінних паперів), бігунець (переказний вексель), брудні гроші (незаконно зароблені гроші), вал (валова продукція), ведмеді (біржові спекулянти, що отримують прибуток завдяки зниженню ціни), вівця (біржовий спекулянт, що веде гру наосліп, без аналізу

ситуації), відмивання грошей (легалізація одержаних незаконним шляхом грошей), голубі фішки (акції найприбутковіших підприємств), жирний кіт (фірма, що отримує надприбутки), капуста (гроші), морква (акції для службовців підприємства, які надають їм з метою зацікавленості в роботі), човники (торговці, що закуповують товар гуртом на дешевих закордонних ринках і постачають їх на вітчизняні ринки).

Вправа 10. Випишіть у дві колонки українські та запозичені терміни. З початкових літер слів кожного стовпчика прочитайте фразеологічний зворот і поясніть його значення.

Гривня, диференція, оренда, рахунок, опис майна, рейтинг, швидкість обігу грошей, овернайт, істотна участь, гіперінфляція, офшор, недоплата, економічна вигода, податок, юрисдикція, аудиторська вибірка, цедент, хижацьке ціноутворення, інкасація, надходження, угода, номінал, онколь, тіньова заробітна плата, юстиція.

Вправа 11. Визначте спосіб творення українських термінів, назвіть словотвірні засоби:

банкрутство, безробіття, благодійний фонд, благодійство, боржник, валовий національний продукт, вартість, ВВП, векселетримач, вигодонабувач, використання, викуп, винагорода, виплата, випуск, виторг, витяг, відомість, відшкодування, відтермінування, вклад, власник, внесок, готівка, декларування, доброчинність, договір, дохід, заборгованість, залишок, запас, надписувач, надприбуток, національне багатство, НБУ, недоплата, ножиці (порушення співвідношень цін на окремі групи товарів), обіг, облік, ПДВ, ПФУ, собівартість.

Вправа 12. Розкрийте значення фразеологізмів:

втеча від грошей, жертва поздовжньої пилки, загинати ціну, заламувати ціну, зводити кінці з кінцями, знати ціну, зняття вершків, золоті наручники, ламати ціну,

набивати ціну, повітряна яма, позолотити руку, рука руку миє, хижацьке ціноутворення, чорний ринок.

Вправа 13. Утворіть форми родового відмінка однини. Наведіть правило, згідно з яким терміни набувають закінчення –а (–я) або –у (–ю).

Акредитив, баланс, бізнес, борг, кредитний білет, вексель, відсоток, гурт, дебет, делістинг, демпінг, дериватив, дефіцит, документ, договір постачання, дохід, ексцедент, євроринок, залік, золотий запас, індекс споживчих цін, індосамент, індосант, інкасатор, комісіонер, контроль, концерн, лізинг, ліміт, лістинг, маркетинг, менеджмент, номінал, опціон, платіж, продаж, рахунок, реєстр, рейтинг, рестарт, ринок, свіфт, своп, селенг, сертифікат, страховий ризик, страхувальник, тариф, тендер, термін кредиту, економічний термін, факторинг, фонд, форс–мажор, чек, штраф, ярмарок.

Вправа 14. Виправте, де потрібно, орфографічні помилки в термінах:

авто–каско, ажіотаж, ануїтет, афорте, банк гарант, банкрот, безкоштовна акція, бізнесплан, брутто за нето, бугалтер, бутік, бюджет, б'юро, вексельне дос'є, внутрішньо–банківська платіжна сестема, ексцидент, девідент, дестрибютор, деферент, заставне зобовязання, квазі–конкуренція, клірінговий рахунок, коефіціент, контрольно–ревізійна служба, кридит, лізінг, нееквівалентний обмін, рахунок–фактура, ризикменеджмент, ріелтер, стрінг, торговопромислова палата, форс–мажор, фючерна операція.

Вправа 15. Виправте стилістичні помилки у словосполученнях:

економічна пропозиція, економний ризик, громадські обов'язки, громадянський транспорт, жити по адресу, надіслати відкритку, особистий листок з обліку кадрів, особовий підпис, земельна дільниця, виборча ділянка, ефектний валютний курс, ефектне кредитування, ефективний вигляд, інша альтернатива, зіставно–порівняльна характеристика, моя автобіографія, моя особиста думка, справжні факти, провіряти слідуючі дані, слідуюча неділя, регістрація підприємливої

діяльності, риночні ціни, рішити проблему, саме головне, співставляти інформацію, у найближчий час, четверть присутніх, регістрація акціонерного підприємства, контрактова ярмарка, контрактна стоємість, купляти врозстрочку, вражаючі скидки, велика розпродажа.

Вправа 16. Відредагуйте слова та словосполучення:

повальне зростання ціни, назначити на посаду бухгалтера, при допомозі калькулятора, круглорічний звіт, відмінити рішення, перевозка беушних товарів, сплачувати налоги, віддати даром, вчена ступінь, математична степінь, велика продажа, літра води, завсклад, завідуючий кафедрою, досвідчена банкір, господарські приладдя, сучасна мебель, чорні чорнила, по всім питанням, по показникам, не бачити обличчь, контрабанда з Парижу до Харькова, з благодійного фонда, дзвонять з банка, зміни до бюджета, з векселем, керувати біржою, договір з вигодонабувачом, не внесли внеска, не заборонили випуска нових банкнотів, більш економніша пропозиція, найбільш відданіший працівник, сама більша скидка, самий розумний брокер, самий менший борг, економніший інших, збитковіше всіх підприємство, самий головний бухгалтер, два києвлянина, півтора дні, півтора години, півтори кіломентри, шість восьмих розчина, два з половиною відсотка, чотири з четвертю процента, три реферата, два договора, чотири документа, сто грам, чотирнадцять кілограм, одинадцять цілих сім десятих відсотки, півлітри соку, ноль цілих п’ять десятих ставки, привітати з першим вересням, перед десятим червням, восємдєсят гривен, сємдєсят два долара, поставити пятьорку, їхати на тройці, пара слів, через пару хвилин, одні двойочники, хтось другий, в двох словах, один за другим, два роки назад, семидесятиріччя, п’ятидесятитомник, шестидесятники, семеро президентів, троє міністрів, сорокам двом банкірам, із шістдесяти семи економістами, із вісімдесяти чотирьма друзями, до п’ятидесяти сімох відсотків, від сімсот дев’яносто трьох гривен, давайте обговоримо питання, навчатись інформатиці, хворіти бронхітом, працювати по сумісництву, постачати товарами, звертатись по адресу, вибачте мене, вибачаюсь, не зрозумів коментаря, не відшукав інвентар, не збудував будинок, ведучий

програміст, керуючий, копіюючий пристрій, головуючий на засіданні, обслуговуючий персонал, потрясаючий результат, слідуючим образом, слідуючого разу, обнаружили наступні проблеми, прийти до слідуючих висновків, шокуючий поступок, не дивлячись на перешкоди.

Вправа 17. Зредагуйте речення.

Згідно рішення правління банка постановляється слідуюче: заключити договір з компанією по продажу недвіжимості; заказати нову копіюючу техніку для ключового офісу; прийняти міри по забезпеченню проведення інвентаризації; всім без виключення соблюдати порядок на робочих місцях. Відповідно договору банками здійснюється обслуговування підприємств, установ і громадян по виконанню операцій і наданню наступних послуг: залучення і розміщення грошових вкладів; випуск, купівля і продажа платіжних документів. Скидка на товар згідно договору – 20 % від розніци, всі другі скидки – по узгодженню. Поставка товару здійснюється лише по передоплаті. Дивлячись на те, що гранична ставка по затвердженню проекта 11 %, а внутрішня ставка доходу становить 12 %, проект можна принімати. Корпорація має виручку від продажі товарів на суму сімдесять тисяч євро, собістоємість проданого товару становить шісдесять процентів від виручки. Пошлина на дивідендний доход сплачується. Купляти акції по завишеній ціні нерозумно. По нашим підрахункам з нас стягують двадцятивідсотковий податок. Згідно статуту ТзОВ “Рута” плата проводиться як в натуральній, так і в грошовій формі. Завсклад приймає активну участь у громадській роботі фірми. Продається копіююча техніка, бувша в користуванні. По цій причині потрібна буде необхідність миттєвого перевезення грузу. Високу допомогу по цьому питанню надає соцзабез. Питання прийняття і звільнення з роботи відноситься до виключної компетенції директора.

Вправа 18. Зредагуйте текст.

У сучасному міжнародному праві зформувалась окрема галузь, яка визначає міжнародні стандарти організації місцевих фінансів, регламентує діяльність

місцевого само–врядування. Усі міжнародно–правові акти по питаннях місцевого самоврядування передбачають стандарти побудови місцевих фінансів. Ці стандарти є обов'язковими для всіх країн, які приєднуються до зазначених міжнародно–правових актів. Приєднаня України до Європейської хартії про місцеве самоврядування накладає на державу обов'язки забезпечення побудови фінансів місцевих органів влади згідно цих стандартів. Передусім держава має забеспечити достатні і стабільні власні фінансові рисурси органам місцевого врядування, яких вони за даних умов немають. Слід збалансувати фінансові ресурси місцевого самоврядування України з його функціями і компетенцією. Необхідно росширити можливості місцевого самоврядування у сфері місцевого оподаткування, створити умови по забезпеченню гнучкості й різноманітності місцевих локальних систем. Необхідно розробити і запровадити сучасну систему фінансового вирівнюваня, яка передбачатеме процедури погодження з місцевим самоврядуванням по справі перерозподілу фінансових ресурсів.

Вправа 19. Зредагуйте слова та словосполучення:

адаптирувати, амартизатор, аерозйомка, безвоздушний, безграничність, луна, безконечність, безпорядочний, облучення, близорукий, блокіровка, вспишка фотоапарату, виключатель, гофрірований, ціни на горюче, високе давлення, губчатий, трьохгранний, чотириатомний, двухвалентний, зажигання, захват, зрачок ока, желізняк, прозора жидкість, закалка, просмоктування, затухати, капля води, клиновидна поверхність, загрузити грузовик, включити щотчик, кругооборот, вкладиш, обезжирити, оболочка, нема току, осадки, міжпланетне пространство, дифракційна полоса, полузазор, плоскість, полушар, неприродний пристрій, атмосферні помєхи, предохранитель, телевізійна сєть, приближення, вимірювальний прибор, поломаний прийомник, супутник, кварцеве стєкло, стоп–стержень, текучий, ричаг, росходомір, чугунна плита, чужородний, велика щель, отвьортка, евакуірувати людей, отруйний яд, лєснічна клітка.

ХІМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Вправа 1. Доберіть до поданих хімічних термінів відповідники, вживані в українській хімічній терміносистемі 20–30–х років XX ст.:

янтар, олово, свинець, шлак, сланець, жирний, угарний газ, зварювання, газова горілка, бродити, наркоз, бронза, каніфоль, латунь, кальцій, сплавити, паяння.

Терміни для довідок: згрівання, бурштин, жужелиця, киснути, ферментувати, цина, оливо, масний, пальник, знечулення, лупак, чадний, спиж, мосяж, живиця, вапень, стопити, лютування.

Вправа 2. Доберіть українські відповідники до термінів:

рефлектор, контакт, амортизатор, буфер.

***Терміни для довідок*:** гамівник, дотик, відбивач, відпружник.

Вправа 3. Із поданих лексем виберіть український синонім до терміна ртуть:

рінь, кулькова вальниця, обіжне світло, живе срібло, панцер.

Вправа 4. Установіть відповідність:

Киснути	шмергелевий
Світлина	ферментувати
Наждачний	фотографія
Елемент	обвітрювач
Аератор	первень
Полюс	ступінь
Градус	запашний
Наркоз	бігун
Ароматичний	знечулення
Вертикальний	прямовисний
Оксамитовий	трос
Вальцьований	сланець

Линва	бархатний
Лупак	прокатний
Сепаратор	світломір
Фотометр	осередок
Центр	відбірник
Паралельний	рівнобіжний

Вправа 5. Установіть відповідність. Зверніть увагу, що українські відповідники до латинських термінів створив у 1861 р. український хімік М. Левченко й опублікував їх у журналі П. Куліша "Основа":

А	Хлор	1) ковань
Б	Метал	2) глинець
В	Алюміній	3) зірниця
Г	Астрономія	4) первина
Д	Атом	5) зеленець

Вправа 6. Поясніть причини широкого вжитку в сучасній українській хімічній термінології лексем, утворених за допомогою наведеної нижче словотвірної моделі, наведіть власне українські відповідники:

Засипати – засипка – …

Набивати – набивка – …

Заквашувати – закваска – …

Обробляти – обробка – …

Просушувати – просушка – …

Зварювати – зварка – …

Знімати – зйомка – …

Шліфувати – шліфовка – …

Розтягувати – розтяжка – …

Вправа 7. Зредагуйте речення.

Янтарне намисто має цілющі властивості. Слід уточнити дозировку кисню. Під час пайки виділяються отруйні гази, шкідливі для оточуючого середовища. Електрони проникають через оболочку клітини. При температурі ноль градусів реакція припиняється. При кипінні води утворюється пара.

Вправа 8. Підберіть до термінів – активних дієприкметників – іменникові або прикметникові відповідники, наприклад: завідуючий – завідувач; облицьовуючий – облицювальний.

Сорбуючий, звужуючий, знегажуючий, згасаючий, обертаючий, керуючий.

КОМП'ЮТЕРНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Вправа 1. Випишіть у три колонки прості, складні та складені терміни. Склавши початкові літери слів першого стовпчика і кінцеві другого та третього, прочитайте три комп'ютерні терміни. Поясніть їхнє значення.

Адаптер, системний блок, рядок, відеокарта, дисковід, хакер, інсталяція, програмний файл, операційна система, вінчестер, блок–схема, ПЗП, атрибут, табулятор, об'єкт, комп'ютерний вірус, редактор, інформаційний продукт, чипсет, інтегроване середовище, текстполе, текстовий редактор, мікропроцесор.

Вправа 2. Підкресліть загальнонаукові терміни, згадайте, у яких галузях знань їх використовують, поясніть їхнє значення в комп'ютерній термінології. Із галузевими термінами, що залишилися непідкресленими, складіть речення.

Директорія, діаграма, курсор, дизайн, шрифт, інтернет, живлення, статус, панель задач, консоль, мікроелемент, доменна адреса, моделювання, режим, середовище, робочий стіл, інтервал, стрілка, індекс, реєстрація, швидкість, малюнок, символ, дискета, документ, шаблон, біг, шлях, аналізатор.

Вправа 3. Поясніть подані комп'ютерні терміни. Виберіть серед них багатозначні та омонімні (комп'ютерні терміни і загальновживані слова).

Абзац, блок, кадр, магістраль, клавіатура, мозок, контролер, кошик, дерево, вікно, панель, вірус, шина, диск, каталог, папка, миша, адреса, рядок, база, порт, доріжка, меню.

Вправа 4. Поставте наголос у термінах і професіоналізмах. Утворіть із ними речення.

Текстовий редактор, колірна палітра, інформаційна мережа, нове вікно, користувач ПК, корковий килимок, комп'ютерне обладнання, відобразити дані, дерево каталогів, адресна книга, додаткові кольори палітри, ім'я користувача, заголовок повідомлення, веб–сторінки в інтернеті.

Вправа 5. Підберіть українські синоніми до запозичених термінів.

Маршрут до файла, мінімізувати всі вікна, тип файла, принтер, інсталяція, курсор, атрибут, провайдер, ідентифікатор мережі, клавіша деліт, маркувати, клавіша інсерт, трекбол, сервер, локальна мережа, хост–комп'ютер, специфікація, інтервал.

Вправа 6. Підберіть до поданих термінів синоніми, склавши з останніми словосполучення чи речення:

модем, фрейм, каталог, файл, вінчестер, флопі–диск, дисплей, піктограма, табуляція, утиліта, маркувати, смайлики, драйвер, слот, системна плата.

Вправа 7. Підберіть антоніми до термінів:

фрагментація, пристрій введення, збереження файла, завантаження, форматування.

Вправа 8. Поясніть значення термінів–паронімів:

автоматизований – автоматичний – автоматний, активація – активізація, база – базис, вигляд – вид, виділяти – приділяти, відтинок – відтінок, декоративний – декораційний, завдання – задача, завершувати – звершувати, ілюстрація – ілюстрування, інформативний – інформаційний, керування – керівництво, комплекс – комплект, механізований – механічний, покажчик – показник,

програмний – програмовий – програмований, систематичний – систематизований – системний, текст – тест, централізований – центральний, циклічний – цикловий, швидкий – швидкісний.

Вправа 9. Складіть діалог, використовуючи жаргонізми з комп'ютерної сфери:
Ава, аватар (малюнок, який тебе відображує на форумах), аржований (заархівований, як правило, архіватором ARJ), аська (програма ICQ), атачити (робити додаток до повідомлення електронною поштою), бейсик (людина, яка професійно розуміється на обчислювальній техніці), бекапити (робити резервні копії), баґ (помилка, збій у програмі), батник (файл комп'ютерних команд), брейкати (переривати роботу програми за допомогою Ctrl–C або Ctrl–Break), вжикалка (матричний принтер), відяха (відеокарта, відеоадаптер), вінда (операційна система Windows), вінч, хард (вінчестер), вірмейкер, хакер (той, хто займається створенням комп'ютерних вірусів), в'язатися (з'єднуватися по модему), глюк (збій у роботі програми), дуля (вихід з програми за допомогою трьох пальців – Ctrl–Alt–Del), жабка, собачка, песик (символ @), зависнути (дати збій), інет, нет (Інтернет), клава (комп'ютерна клавіатура), комп (ПК), мама (материнська плата), монік (монітор), пентюх (комп'ютер модифікації "Pentium"), піратка (піратське програмне забезпечення), сідюк, сідішнік (накопичувач на CD–ROM), філе (файл), хакати (змінювати, зламувати програму), чатитися (спілкуватися за допомогою інтернету), юзер (користувач комп'ютера).

Вправа 10. Розкрийте значення усталених зворотів:
бути на борту, функція "сніжинки", розчистити шлях, від букви до букви, клацнути мишкою, зависання програми, відкритим текстом, миші не пролізти, називати речі своїми іменами, прочитати між рядками, швидкий на руку, пробити шлях, в'їстися в мозок, рубати дерево під самий корінь, протоптати доріжку.

Вправа 11. Визначте спосіб творення комп'ютерних термінів, назвіть словотвірні засоби:

дисковід, користувач, накопичувач, співпроцесор, антивірусний, фільтрування, сисадмін, ПЗП, відеокарта, ПК, відеоприскорення, програмний, завантаження, форматування, кошик, мишка, материнська плата, локальна мережа.

Вправа 12. Утворіть форму родового відмінка однини. Наведіть правило, згідно з яким терміни набувають закінчення –а (–я) або –у (–ю).

Трек, шрифт, кластер, формат, сервіс, файл, факс, екран, робочий стіл, статус, дисковід, адаптер, вигляд, кошик, символ, веб–вузол, старт, рядок, список, модем, розрив, об'єкт, інтерфейс, курсор, інтернет, рисунок, динамік.

Вправа 13. Виправте, де потрібно, орфографічні помилки в термінах:

авто запуск, дисковід, чип, мікро–схема, сканнер, вебдокумент, форматованний, сортування, дефрагментація, процессор, масштаб, атребути, обновлення, почта, видалення тексту, корректор, екскізи сторінок, вибір стовбців у таблиці, на один рівень в гору, стиснута zip–папка.

МАШИНОБУДІВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Вправа 1. Випишіть правильні українські терміни:

тужавий – в'яжучий, пасовий – ремінний, насос – помпа, свая – паля, змазка – мастило, масло "Шелл" – олива "Шелл", трос – линва, клиновидний – клинуватий, болт – прогонич, ведучий – тяговий, башмак – черевик, кусачки – гострозубці, станок – верстат, холостий – марний, юбка – стрішка, зерниста структура – зернинна структура, безпосадочний – безпосадковий, доменщик – доменник, лютівник – паяльщик, давач – датчик, загружчик – завантажувач, крановщик – кранівник, заготівельник, заготівник – заготовщик.

Вправа 2. Поясніть значення омонімів (машинобудівних термінів і загальновживаних слів чи термінів інших галузей):

вкладка, лебідка, плече, чіп.

Вправа 3. Поясніть значення термінів–словосполучень, уведіть їх у контекст:
робочий орган машини, охолоджувальна лопатка, сталева баба, комір поршня, лущильний ніж, свердлити гніздо.

Вправа 4. Поясніть значення термінів–паронімів:
автоматизований – автоматичний, база – базис, вигляд – вид, виділяти – приділяти, відтинок – відтінок, декоративний – декораційний, комплекс – комплект, механізований – механічний, покажчик – показник, програмний – програмовий – програмований, систематичний – систематизований – системний, циклічний – цикловий, швидкий – швидкісний.

Вправа 5. Випишіть зі словника технічних термінів 5 термінів, що означають види та способи зварювання.

Вправа 6. Випишіть зі словника технічних термінів 10 термінів, які називають матеріали, суміші, що їх використовують у ливарному виробництві.

Вправа 7. Випишіть зі словника технічних термінів 10 термінів, що означають технічні матеріали.

Вправа 8. Випишіть зі словника технічних термінів 5 загально–технічних термінів, що передають поняття, пов'язані з машинобудуванням.

Вправа 9. Випишіть зі словника технічних термінів 10 термінів, що характеризують деталі машин, поділіть їх на тематичні групи, наприклад:
вал (ведений, карданний, колінчастий, кулачковий, ступінчастий тощо).

Вправа 10. Випишіть зі словника технічних термінів 10 термінологічних одиниць, що стосуються організації виробничого процесу, наприклад:

назви цехів (ливарний, столярний, механічний, штампувальний, складальний тощо).

Вправа 11. Випишіть зі словника технічних термінів 10 термінів – назв слюсарних інструментів.

Вправа 12. Випишіть зі словника технічних термінів 10 термінів – назв верстатів.

Вправа 13. Випишіть у три колонки прості, складні та складені терміни. Склавши початкові літери слів першого стовпчика і кінцеві другого та третього, прочитайте машинобудівні терміни, поясніть їхнє значення:

клема, легування, анкер, підвіска, апарат, ніпель, водозлив, повітродувка, монель–метал, комп'ютерний чип, зірочка ланцюгова, клиновий пас.

Вправа 14. Доберіть українські синоніми до запозичених термінів:

акумулятор, герметизація, інжекція, циклічний і поясніть їхнє значення.

Вправа 15. Доберіть антоніми до термінів:

тонке точіння, прохідний калібр, мікротвердість, підвищувальна передача, синхронний двигун.

Вправа 16. Складіть діалог, використовуючи професійні вислови з галузі машинобудування:

баранка, кардан, тюнінг, двірники, торпедо.

Вправа 17. Визначте спосіб творення машинобудівних термінів, назвіть словотвірні засоби:

контрпружина, розкарбувати, присвердлити, гальмований, вальцьований, міжцеховий, безшовний, підшипник, металознавство, бензобак.

Вправа 18. Утворіть форму родового відмінка однини. Наведіть правило, згідно з яким терміни набувають закінчення –а (–я) або –у (–ю):

двигун, бензопровід, пас, вал, верстат, цех, припій, гвинт, ремонт, міст, чавун, шарнір, кардан, підшипник, анкер, клапан.

Вправа 19. Виправте, де потрібно, орфографічні помилки в термінах:

машино–будівний, механікотехнологічний, хімікотехнологічний, шарнірно–важільний, шевінг–прес, контр–пружина, супер–клей, повітроохолоджувач, мастилоохолодник, між–операційний, горизонтально–фрезерний верстат, поперечно–стругальний верстат, стопсигнал.

ТЕРМІНОЛОГІЯ БУДІВНИЦТВА, АРХІТЕКТУРИ ТА ДИЗАЙНУ

Вправа 1. Випишіть у три колонки прості, складні та складені терміни. З початкових літер кожного стовпчика прочитайте термін.

а) генеральний план, цвяхотяг, голосник, електрофуганок, інтер'єр, гіпсобетон, лакофарба, плінтус, осідання будівлі, накатний валик, тріумфальна арка, стояк, авансцена.

б) термодрук, колірна гама, колатор, ліногравюра, векторна графіка, кліше, станкове мистецтво, деталізація, архітектоніка, мольберт, паспарту, глибина кольору, колірний баланс, інтер'єр, візуальний образ.

Вправа 2. Визначте будову термінів, їх походження.

а) кроква, полотно, реверс, кельня, лиштва, ордер, портал, ринва;

б) ергодизайн, орнамент, тектоніка, формоутворення, екодизайн, бренд бук, оздоблення, акварель, аксесуар, веб–дизайн, ландшафтний дизайн.

Вправа 3. Поясніть значення омонімів (термінів будівництва й архітектури та загальновживаних слів чи термінів інших галузей):

киянка, ключ, коробка, ордер, завіса, розетка, рукав, профіль, лава, марш, фон, нерухомість, орден, пасаж, лебідка, балка, ріг, фриз, розпірка, туш, подушка, шуба.

Вправа 4. Поясніть значення омографів за́мок і замо́к. Складіть речення із цими термінами.

Вправа 5. Поясніть значення слів і складіть з ними речення.

Тераса, веранда, лоджія, балкон;

антресолі (рідко одн. антресоль), мансарда, мезонін;

мотель, готель;

хол, партер, фойє, аванзал, авансцена, ложа;

рельєф, барельєф, горельєф, контррельєф;

стела, монумент, бюст;

вежа, вишка, башта;

композиція, гіпс, архітектурні форми;

бренд, авангардизм, графіка.

Вправа 6. Поясніть значення паронімів:

будівельний – будівний, будівельник – будівник, бювет – кювет, глиняний – глинястий, грати – ґрати, ділянка – дільниця, дослідний – дослідницький, поверхневий – поверховий, стержень – стрижень.

Вправа 7. Складіть діалог, використовуючи жаргонізми й професіоналізми зі сфери будівництва й архітектури, як–от: віра (піднімай), майна (опускай), чипси (покриття з полімерного матеріалу), шутер (піщано–гравійна суміш), соплі (залишки металу після зварювальних робіт), чобіток (плінтус із плитки), міксер (бетонозмішувач на базі автомобіля).

Вправа 8. Запишіть іменники в родовому відмінку однини. Наведіть правило, згідно з яким вони набувають закінчення –а (–я) або –у (–ю).

Аркер, граніт, бліндаж, коридор, поверх, рів, горб, майданчик, яр, гіпс, камінь, каньйон, цоколь, кахель, бульвар, альбіт, аналіз, костел, шифер, шпон, портик, ґанок, фундамент, пісок, штатив, гараж, мезонін, млин, карниз, будиночок, еркер, вокзал, завод, кювет, руберойд, хлів, асфальт, особняк, тент, багет, вапняк, бордюр, толь, вестибюль, фасад, хмарочос, цемент, ярус, насип, будинок, паркан, міст, стіл, пліт, двір.

Вправа 9. Уведіть подані іменники в речення, зважаючи на закінчення Р.в., що диференціює значення слів. Наприклад: Не носи каменя за пазухою. Бракує каменю для облицювання.

Цоколь, вал, папір, інструмент, лист, блок.

Вправа 10. Знайдіть серед нижче запропонованих слів синоніми.

Архітектор, штукатурка, пласт, ватран, одвірок, водограй, наличник, зодчий, альтанка, хідник, лісопильня, лиштва, камін, маківка, тротуар, коробка, тартак, фонтан, ліхтарня, тиньк, шар.

Вправа 11. Вкажіть походження фразеологізмів і поясніть їхнє значення.

Наріжний камінь, загнати під плінтус, гнати халяву, забити цвяха, будувати на піску, будувати повітряні замки, як картковий будиночок, звести з руїн, сплести кубельце, згущувати барви, міцно збудований, підіймати з попелу, як цвяхом прибитий, тесати кіл на голові, ні в тин ні в ворота, тирса сиплеться, шила в мішку не сховаєш.

Вправа 12. Перевірте написання термінів та виправте, де слід, помилки.

Арєрплоща, вирізблення, авдієнцзал, бароко, бескаркасний, андресоль, бадя, багатороскісний, будівельномонтажний, відзеркалення, пором (через ріку, озеро), напів склепіння, порт’єра, фоє, ренген, пів терка, супер цемент, натюрморт.

ТЕРМІНОЛОГІЯ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ ТА ЕЛЕКТРОМЕХАНІКИ

Вправа 1. Випишіть у три колонки прості, складні та складені терміни. З початкових літер слів кожного стовпчика прочитайте термін електротехніки.

Компаратор, оптрон, укладання обмотки, магнетик, селекція сигналів, убування, тарування, низьковольтний, точність відтворення, аналізатор спектра, абразив, цанга, електролічильник, трубка приймальна, колодка шунта, уніфікована блочна система, інжектор, вітка електричного кола, антена з хитною діаграмою, йонізатор, нейтраль ізольована, нульова напруга, явище мерехтіння.

Вправа 2. Поясніть значення багатозначних термінів:

магазин, батарея, гірлянда, доріжка, колодка, гребінець, вітка.

Вправа 3. Поясніть значення омонімів (термінів електротехніки та загальновживаних слів чи термінів інших галузей):

лебідка, банк, біт, візир, ГАВ (гнучке автоматизоване виробництво), КПП, люкс, люстро, півник, щока (дотичкова), бігун.

Вправа 4. Доберіть синоніми до електротехнічних термінів, користуючись словами з довідки:

дефект, підтональний, галузь, настроєння, інвентор, клема, фідер, резистанс, кондуктанс, реактанс, сусцептанс, адмітанс.

Довідка: підзвуковий, перетворювач, затискач, активний опір, царина, активна провідність, вада, реактивний опір, живильна лінія, реактивна провідність, наладнання, повна провідність.

Вправа 5. Доберіть антоніми до термінів:

недонапруженість, полярність, катод, модуляція, батарейний, контактний, вібраційний, дія, одножильний, мікросистема.

Вправа 6. Поясніть значення термінів–паронімів:

люстра – люстро, спін – сплін, штаб – штаба, сльота – слюда, паз – пас, тиристор – турист, креативний – реактивний.

Вправа 7. Визначте спосіб творення термінів, назвіть словотвірні засоби:

АОМ, ампер–виток, БЗП, близькодія, блокування, ВДТ, вивід, вкладка, ГАЕС, гальмування, гучність, ДС, електровакуумник, енергомережа, ЕРС, занурення, згортка, лебідка, надпровідність, півник, самозаряд, струмоприймач, склотримач, формфактор, шапочка.

Вправа 8. Запишіть іменники в родовому відмінку однини. Наведіть правило, згідно з яким вони набувають закінчення –а (–я) або –у (–ю).

Альсифер, аналог, гетинакс, гідратор, градієнт, звук, кембрик, лак, ліміт, норатор, нумератор, опір, оптимум, поріг, потенціал, реактанс, регістр, розгін, сальник, струм, хвилевід, храповик, шаблон.

Вправа 9. Запишіть терміни електротехніки відповідно до орфографічних норм:

авто/трансформатор, асинхрон(н)ий дв(е,и)гун, вітро/дв(е,и)гун, в(е,и)рстат свер(д)лильно/ро(з,с)точувальноїгруп(п)и, вторин(н)ий граф, г(е,и)птод/змішувач, г(е,и)н(е,и)ратор, дво(х)обмотковий, дво(х)фазний, диф(ф)еренціатор, диф(ф)еренційно/скінчен(н)а модель, електро/вакуумник, електро/зв/язок, електро/механічна систем(м)а, залізно/нікелевий ак(к)умулятор, захис(т)на електро/апаратура, ком(м)утатор, зв/язуван(н)я контурів, кон/юнкція, коеф(ф)іцієнт потоко/(зч,щ)еплення, мікро/осцил(л)ограф, напів/провідниковий шар, приймально/передавальна станція, селективно/поглинальний фільтр, сельсин/приймач, ступінь бе(з,с)реактивності, сум(м)арний потік, ро(з,с)в/язувальний фільтр, р(е,и)зистор, частотно/модульний.

ТЕРМІНОЛОГІЯ РАДІОТЕХНІКИ ТА РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ

Вправа 1. Випишіть у три колонки прості, складні та складені терміни. З початкових літер слів кожного стовпчика прочитайте термін радіоелектроніки.

Фаза вектора, чип, антена, частотомір, симплекс, аудіометр, світлопроріз, універсальна множина, табуляція, опір, омега–узгодження, насиченість кольору, відеоскоп, астронавігація, транзистор, координатограф, оптогальваніка, крива струму, радіокомірка, електромегафон, лакотканина, нагнітач, яскравомір, циклометр, циклічний буфер, орбіта, іонозонд, йоносфера, індикатор потужності, нормографія, ярмо трансформатора, акустооптика.

Вправа 2. Поясніть значення багатозначних термінів:

деградація, пачка, хвіст, гніздо, дзеркало, канал, доріжка, жало, знак, вікно, форма.

Вправа 3. Поясніть значення омонімів (термінів радіоелектроніки та загальновживаних слів чи термінів інших галузей):

директор, пара, частка, ЦАП, плата, ППС, ЛІС, граф.

Вправа 4. Доберіть українські синоніми до запозичених термінів:

адаптація, адекватний, амплітуда, апробація, асортимент, гармонія, деградація, дефект, діаграма, діапазон, дисплей, екземпляр, ефект, ідентичний, ізоляція, імітація, імпульс, індукція, інтенсивність, класифікація, компенсація, комплекс, консолідація, конструкція, креативний, критерій, модифікувати, модуляція, нівелювати, оптимальний, параметр, презентація, пропагувати, регламент, ревізія, репродукувати, селективність, сигнал, стабільність, тракт, фаза.

Вправа 5. Доберіть синоніми до таких українських термінів:

вмонтований, гучномовець, довгостроковий, докладний, жорсткий.

Вправа 6. Доберіть антоніми до термінів:

акомодація, активізація, вихровий рух рідини, верхні діапазони, вхідний опір, гомогенний, далеке звукове поле, зовнішнє збурення, демодуляція, десенсибілізація, кодування, композиція, маскування.

Вправа 7. Поясніть значення термінів–паронімів:

база – базис, гарнітур – гарнітура, графік – графіка, жорсткий – жорстокий, змістовий – змістовний, растр – растра, кодекс – кодек (джерела мовного каналу), конструктивний – конструювальний, кристал – кришталь, екранувати – екранізувати, ілюстрація – люстрація, тактильний – тактичний – тактовний, тензиметрія – тензометрія, тракт – трактат.

Вправа 8. Складіть діалог, використовуючи жаргонізми зі сфери радіотехніки:

шнурок (однопровідна антена), вертикаль (назва будь–якої несиметричної вертикальної антени), гармоніки (всі частоти, крім вихідного сигналу, наявні на виході передавача), дельта (визначення антени, виконаної у вигляді грецької букви “дельта”), картинка (зображення на екрані телевізора чи осцилографа), лапша (телефонний розподілювальний дріт), любительські діапазони (обмежені ділянки частот, в яких дозволено роботу ліцензованим радіолюбителям), морквина (назва антени за зовнішнім виглядом), горіхи (назва керамічних горішкових ізоляторів), панелька (назва лампової панелі, призначеної для забезпечення перехідного контакту електродів електронної лампи і схеми радіотехнічного пристрою), силікони (назва кремнійорганічних матеріалів на основі гуми та кремнійорганічних матеріалів; сучасні силіконові радіотехнічні матеріали мають високі діелектричні та електричні характеристики), шпигунські антени (невидимі антени), метелик (конденсатор типу “метелик” має два ізольовані один від одного статори і спільний ротор, який одночасно або входить, або виходить із статорів), мама–тато (вилка і розетка з’єднувача), цідило (фільтр), сопро (опір), змоцнювач (підсилювач), кундюк (конденсатор), децибела (атенюатор).

Вправа 9. Випишіть у дві колонки українські та запозичені терміни. З початкових літер слів кожного стовпчика прочитайте фразеологічний зворот і поясніть його значення; підберіть до нього синоніми–фразеологізми.

Гніздо, асиметрія, нейристор, оживлення, астигматизм, ланка, пеленгація, люксметр, об'єднувач, відзвук, ехосигнал, чипсет, амплітуда, характрон.

Вправа 10. Визначте спосіб творення українських термінів, назвіть словотвірні засоби:

автономність, безконтактність, випромінювач, висотомір, вихід, відлік, вологовмісний, двоспектральний, декодування, дисперсність, ЕОП, ехозчитувач, змішувач, кабелепровід, кадрування, каретка, кольорометрія, МЕК (Міжнародна електротехнічна комісія), миша, набувач, надпотужність, надцикл, напівавтомат, натиск, низькочастотний, НТД (нормативно–технічний документ), НЧ, обертач, обігрівання, одномоментність, перегони (фронтів, цифрових сигналів), підрівень, помножувач, ПРЕА (побутова радіоелектронна трубка), проводотримач, радіопромисловість, ритмічність, розподілювач, самонагрів, СІС (середній інтегрований ступінь), схемотехніка, трасування, УКХ, частотомір.

Вправа 11. Запишіть іменники в родовому відмінку однини. Наведіть правило, згідно з яким вони набувають закінчення –а (–я) або –у (–ю).

Адаптер, базис, відеозапис, граф, дефект, динамізм, доступ, драйвер, дрейф, екран, звук, імпульс, індекс, індексатор, квант, код, кодек, контакт, контроль, лабіринт, макет, матеріал, механізм, мікрофон, модем, монтаж, норматив, об'єм, прилад, проект, процесор, радіус, сигнал.

Вправа 12. Запишіть терміни радіотехніки відповідно до орфографічних норм:

аналого/цифровий п(е,и)р(е,и)творювач, бі/полярний транзистор, де/кодуван(н)я, диз/юнкція, електрон(н)о/гравірувальний ап(п)арат, електрон(н)о/променева трубка, з/єднувальний трансформатор, ког(е,и)рентні коливан(н)я, метал/напів/провідник, мікро/лазер, не/взаємний об(е,и)ртач поляр(е,и)зації,

н(е,и)видима антен(н)а, об/єднувач, опто/гальваніка, орто/нормуван(н)я, осцил(л)ограф, радіо/дально/мір, радіо/любитель, радіо/телеграфний зв/язок, соня(ч,ш)ний термо/електро/генератор, фазо/частотна характеристика, фото/елемент, фото/еф(ф)ект, шумо/подібний сигнал.

Вправа 13. Утворіть терміни, які вживаються у Вашій спеціальності за такими суфіксами: –ення, –ання, –іння, –ість, –изм, –ізм, –їзм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічне письмо та доброчесність : навчально- методичний посібник / автори-укладачі: Ірина Насмінчук, Лариса Громик. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2024. 256 с.
2. Енциклопедія сучасної України. Електронний ресурс. Режим доступу: [https://esu.com.ua/article–26112].
3. С. Литвинська. Конспект лекцій з дисципліни «Науково-технічна (авіаційна) термінологія». Київ. 2018. Електронний ресурс. Режим доступу: [https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/5877/1/%d0%9e%d1%81%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b8%20Python_%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%82%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%b5%20%d0%b2%d0%b8%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f.pdf].
4. В. Палагін, О. Палагіна, О. Зорін. Основи Python та програмування електронних систем: [навч. посіб.] [Електронний ресурс]. М–во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун–т. Черкаси: ЧДТУ, 2024. 216 с. (Серія : Електронні технології). – Назва з титульного екрана.
5. Електронне та мікропроцесорне обладнання автомобілів: навч. посіб. Тернопіль: ТНТУ, 2016. 209 с.
6. Д. Скоромний. Система транспорту та система перевезень за
7. законодавством України. Електронний ресурс. Режим доступу: [https://ndipzir.org.ua/wp–content/uploads/2013/04/Skoromnyy.pdf].
8. В. Левчук. Поняття та ознаки правової держави. Електронний ресурс. Режим доступу: *https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/*17_05_2019/*pdf*/57.*pdf*].
9. Лісівництво: навч. посіб. для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 205 «Лісове господарство» / уклад. В.М. Хрик, І.В. Кімейчук. Біла Церква, 2021. 444 с.
10. О. Бурковська. Роль української господарської академії в Подєбрадах (Чехія) для розвитку української термінології лісівництва.